

Tvůrčí život

ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ

ročník 7/2018

číslo 6

Symboly
(trochu jinak)

Člověk a rituály

Rozhovor
s Rev. Jarmilou
Plotěnou

Vyrovnaný
život

Jaké by to bylo
v ráji?

Aliance
unitářských žen
a počátky její
činnosti

Vzpomínka
na Jiřího
Gabriela

Symboly

Rituály

Držíte v rukou nové číslo unitářského časopisu Tvůrčí život, které má za témata symboly a rituály. Ač jsou tyto pojmy rozdílné, navzájem spolu souvisí a prolínají se.

Symbol je téma poměrně široké, ale zároveň také poněkud přehlížené. Neprávem, protože bez symbolů by náš každodenní život tak, jak ho známe, vlastně vůbec neexistoval! Už jen to, že právě čtete tyto řádky, znamená, že pracujete se symboly. Každé písmeno je symbol a vy jeho význam používáte tak automaticky, že už vám to vlastně ani nepřijde. Symbolika se ale může ukrývat v textu i v jiných formách. Třeba v nějaké paralele, v nějakém symbolickém významu.

Oproti tomu, když se řekne rituál, nebo jinak – kdybyste dokonce snad někomu řekli: „Kdy jsi ty naposledy prožil nějaký rituál?“ –, je velká pravděpodobnost, že se setkáte s tak trochu nechápavým výrazem a podobně nechápavou odpovědí. Protože i v tomto případě se jedná o téma obecně docela přehlížené. Zároveň ovšem všichni své rituály prožíváme každý den. Jen si to možná neuvědomujeme. Ranní rituál v koupelně a kuchyni, polední rituál s obědem, večerní rituál u nekonečného seriálu „v bedně“... Jak kdo, někdo má samozřejmě jiné ranní nebo večerní rituály, ale jedno je stejné – běda, kdybychom měli o svůj zajatý rituál některý den přijít!

Jak jsem zmínil, obě témata se prolínají. Při náboženských či mystických rituálech se pochopitelně používaly (a používají) symboly. Znamení vyšších mocí, propojenosti s těmito transcendentními silami, nebo třeba symboly nějakých hodnot, které daná kultura či společenství vyznává. A naopak, samotný náboženský rituál lze vnímat jako určitý symbol. Akt toho, že vykonáváme nějakou formu rituálu jako vztahu k vyšší moci, je vlastně symbolický.

Ať už se chystáte symboly tohoto čísla Tvůrčího života číst v rámci nějakého svého čtenářského rituálu, nebo prostě jen tak, každopádně vám přeji, abyste si to užili (to je teď trendy...) a aby vás toto číslo obohatilo (to je to důležité).

Vlastík Krejčí

OBSAH

- 1 Editorial
- 3 ŽIVÉ TÉMA: SPIRITUALITA A SMYSLY**
- 3 Kousek nebe/Symboly trochu jinak (*Vlastimil Krejčí*)
- 7 Symboly (*Kateřina Gruberová*)
- 11 STUDIE, ZAMYŠLENÍ: FENOMÉN HANBY V NAŠICH DUCHOVNÍCH SPOLEČENSTVÍCH**
- 11 Rituály (*Kateřina Gruberová*)
- 16 Naše Prokrustovo lože (*Marika Jana Mariewicz*)
- 18 ČESKÉ UNITÁŘSKÉ OBCE A SKUPINY**
- 18 Život jako cesta k moudrosti (*rozhovor s Rev. Jarmilou Plotěnou*)
- 26 DUCHOVNÍ ROZHLÉDNUTÍ**
- 26 Vyrovnaný život (*Jill McAllisterová*)
- 31 Jako v ráji (*Tera Kleinová*)
- 34 Z UNITÁŘSKÉ AKADEMIE**
- 34 Historie ženského unitářského hnutí – vznik a činnost Alliance unitářských žen do roku 1935 (*Lucie Hrabánková*)
- 38 KALEIDOSKOP**
- 38 Bratr Jiří Gabriel – přítel, kterému jsem mohl důvěřovat (*Luděk Pivoňka*)

Kousek nebe (Symboly trochu jinak)

Vlastimil Krejčí

Různé formy symbolů používáme každý den. Jak jsem zmínil v editoriale, už samotná písmena a číslice jsou symboly s námi stanoveným významem, ale jsou to i dopravní značky, světla na semaforech, smajlíky, emotikony a další symboly domluvené mezi námi lidmi tak, abychom chápali jejich význam.

„Různé formy symbolů používáme každý den, například dopravní značky či světla na semaforech.“
(Foto © Shutterstock.com.)

Pak jsou ale symboly tak trochu jiné. Mohou mít jinou formu než nějaký znak či nakreslený objekt. Vůbec nepůjde o znak vašeho oblíbeného sportovního klubu nebo o vlajku vašeho města či země. Může jít o úplně jiné „věci“...

V našem životě jsou takové věci, které nám poskytují pocit stability. Pocit jistoty a bezpečí. Pocit, že všechno je v pořádku. Mohou to být právě třeba nějaké symboly, tak jak je tradičně vnímáme – třeba domovní znak u dveří, kde bydlíte, vám může dát pocit domova spojený s pocity zmíněnými výše. Ale mohou to být i opravdu skutečné věci ve smyslu předmětů, například hrneček z dětství, z něhož pijeme každé ráno čaj, nebo propiska, ve které jsme už snad stokrát vyměnili náplň a je už tak trochu, nebo možná spíš víc než trochu, rozlámaná, jenže my si stále píšeme, protože je to „ta“ propiska.

Takové předměty nám symbolizují něco důležitějšího, pro co je stále uchováváme nebo používáme.

Znám dokonce jednu dívku, která s sebou neustále nosí batoh. Pořád. I když jde jenom kousek někam tady po městě, třeba něco zařídit jen za roh, pořád ho má s sebou. Ten batoh nemá samozřejmě prázdný, ale naopak docela těžký. A když se jí zeptáte, nač ho tahá, tak odpoví, že v něm má přece „všechny ty věci, které potřebuje“ – ať už je to cokoli. Myslím, že v jejím případě i ten batoh samotný má tu funkci, aniž by v něm něco nutně musela mít, ale ona má. A když mi onehdy ukazovala, co všechno tam nosí, vyndala z batohu několik knih, které byly samy o sobě dost těžké, ale krom toho asi čtyři docela objemné a těžké kameny... Asi si řeknete proč? Ale pro ni to z nějakého důvodu byly

„Takové předměty nám symbolizují něco důležitého, pro co je stále uchováváme nebo používáme. Znáš dokonce jednu dívku, která s sebou neustále nosí batoh. Pořád. I když jde jenom kousek někam tady po městě, třeba něco zařídit jen za roh, pořád ho má s sebou.“ (Foto © Shutterstock.com.)

„nutnosti“, které musí neustále mít s sebou. Symboly bezpečí?

Ovšem takových věcí bychom určitě mohli jmenovat mnoho, protože lidé jsou různí, mají různé vazby na mnoho rozličných předmětů a tyto věci jim také poskytují onen zmíněný pocit stability nebo jistoty, z mnoha různých důvodů.

Kromě předmětů na nás ovšem mohou tak působit třeba i nějaká konkrétní místa, ať už v interiéru, nebo někde v exteriéru. Jistě znáte pojem „genius loci“ čili duch místa. Některá místa se vyznačují velmi silným „geniem loci“. Velmi silně na vás zapůsobí, jakmile tam vejdete nebo – pokud je to venku – jakmile se na takovém místě ocitnete. Ať už jsou to kostely, chrámy, kaple, poutní místa v horách nebo nějaká zákoutí, jsou prostě místa, která na vás dýchnou.

A ano, samozřejmě je asi nejběžnější ten zvláštní pocit domova; i když ten pojem domov může znamenat pro každého něco jiného. (Když

jsem byl malý, často jsem střídal byt u rodičů s bytem u babičky. Oba byty byly v jednom městě, nedaleko, kousek od sebe, jenom pár set metrů přes park. A jak jsem tak jednou spal tam a jindy onde, dumal jsem si pro sebe, co je to vlastně ten domov? Je to tady, nebo tam? Co to vlastně znamená, ten domov, čím se to vyznačuje? Tenkrát, když mi bylo asi šest, jsem si pro sebe vyvodil, že domov je prostě tam, kde se opakujeme...)

Další takovou věcí, která na nás působí podobně a může nám navodit pocit jistoty, stability a bezpečí, je atmosféra prostředí. Souvisí to se zmíněnými místy, ale přece je to trochu odlišné. Bývá spojena třeba právě s domovem, nebo bychom mohli mluvit o příjemné a přátelské atmosféře na pracovišti či ve sportovním klubu anebo v unitářské obci (alespoň tak by to mělo v duchovním prostředí, které si zakládá na toleranci, fungovat). Jak ale sami víte, ať už jde o domov nebo o jiné místo, atmosféra prostředí bývá někdy více či méně proměnlivá.

Je proto dobré si uvědomit, že to, co v nás navozuje onen pocit bezpečí a stability, může být určitý druh atmosféry prostředí. I když jej často pociťujeme na nějakém známém místě, stejný nebo podobný pocit lze vnímat i tam, kde bychom to třeba nečekali.

Jednu podstatnou „věc“ jsem zatím nezmínil. Víte kterou? Zmínil jsem předměty, místa, atmosféru... A co třeba osoby? Partneři, rodiče, přátelé. Pochopitelně, i konkrétní lidé na nás tak působí.

Je jasné, že v podstatě nejde ani o předměty, ani o místa, ani o bytosti, ale jde o *vztahy*. Ať už k předmětům, rostlinám, zvířatům, lidem...

Právě to je ten důležitý prvek. Když někomu nebo něčemu věnujeme čas, energii, lásku, vzniká vztah. A každý takový vztah s sebou nese emoce, určité emoční nastavení. Samozřejmě mohou být i vztahy negativní, ale pojďme se nyní věnovat právě těm, které nám přinášejí zmíněný pocit stability, bezpečí a jistoty, pocit, že „všechno je v pořádku“. Takové vztahy v našich životech působí jako kotvy. Poskytují nám přívětivou náruč přístavu

v rozbouřeném moři každodenního života. Potřebujeme tyto kotvy, potřebujeme takové lidi kolem sebe, potřebujeme taková místa klidu a potřebujeme i ony drobnější či méně drobné předměty, které na nás jako takové kotvy působí.

Každá taková „kotva“ je symbol, který vidíme v nějakém námi vnímaném vztahu. Ten vztah je mezi námi a tím, co ona „kotva“ symbolizuje. Symbol spojený s nějakým nepříjemným zážitkem nebo nepříjemnou věcí obecně nám okamžitě vyvolá nepříjemné emoce, naopak symbol, který reprezentuje něco pro nás žádaného, příjemného, užitečného, v nás vyvolá emoce příjemné.

Každý z nás má jinou osobní historii a jinou sadu zkušeností, ať už kladných, nebo záporných, a příjemných i nepříjemných zážitků. A když pomíneme obecně domluvené symboly, které prostě používáme, protože jsme se v naší společnosti tak domluvili (třeba výše zmíněné dopravní značky), lze si všimnout, že pak některý symbol může u různých lidí vyvolávat až naprosto protichůdné emoce.

„Další takovou věcí, která na nás působí podobně a může nám navodit pocit jistoty, stability a bezpečí, je atmosféra prostředí.“ (Foto © Shutterstock.com.)

„Stejný symbol kříže může v někom vyvolat silně nepříjemnou emoci, spojenou třeba se vzpomínkou na úmrtí někoho blízkého, a v někom jiném může zase naopak vyvolat pocit vnitřního klidu, vyrovnání, harmonie, splynutí s tím transcendentálním kouskem v nás...“ (Foto © Shutterstock.com.)

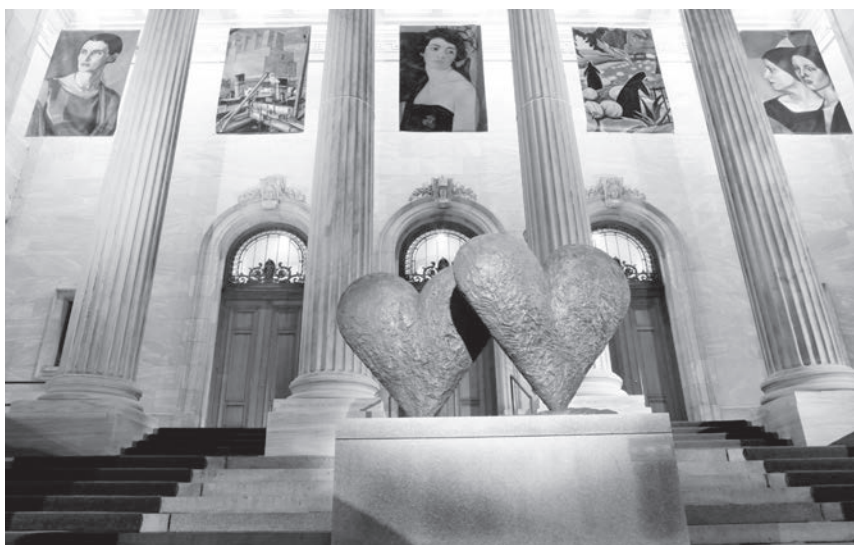
Stejný symbol kříže může v někom vyvolat silně nepříjemnou emoci, spojenou třeba se vzpomínkou na úmrtí někoho blízkého (nebo prostě jen na smrt jako takovou), a v někom jiném může zase naopak vyvolat pocit vnitřního klidu, vyrovnání, harmonie, splynutí s tím transcendentálním kouskem v nás...

Mimochodem, ona zmíněná dívka v tom batohu nosí i takový malý dřevěný kříž. Přesně z tohoto důvodu. Ale i ty kameny, co tam má, mají nějaký příběh a má je tam ze stejného důvodu. A právě tak i ty ostatní předměty. Všechno jsou to symboly klidu, harmonie, splynutí. Připomínají jí ten kousek nebe, který nosí stále s sebou, uvnitř v srdci. A všechno je v pořádku.

Symboly

Kateřina Gruberová

Podle Ottova slovníku naučného je symbol domluvené nebo neobvyklé znamení čili značka pro nějaký předmět. Obvykle však symbol znamená totéž co emblém, totiž viditelnou konkrétní věc za abstraktním pojmem. Podle Estetického slovníku je symbol v obecném smyslu všechno, co je stanoveno nebo chápáno jako znak. Symbol je tedy určitý druh znamení, jež můžeme označit jako smysly vnímatelnou skutečnost, poukazující na něco, co takto vnímatelné není. Zřejmě nejčastěji používaným symbolem je všeobecně slovo, které odkazuje k myšlení. Symbol je téměř neoddělitelnou součástí veškerého umění. Díky této propojenosti může docházet k formování myšlenek vedoucích k interpretaci pozorovaného díla.¹

„Symbol je téměř neoddělitelnou součástí veškerého umění. Díky této propojenosti může docházet k formování myšlenek vedoucích k interpretaci pozorovaného díla.“ (Foto © Shutterstock.com.)

Symboly mohou vyjadřovat svůj význam v mnoha vrstvách. Symboly samotné bývají spojovány s jedním nebo více druhy poznání a zkušeností. Symboly jsou tedy součástí každodenní zkušenosti vyplývající z lidské existence a vytvářejí základ pro naše předpoklady symbolického chápání. I kdyby se v jejich poselství mohly odrážet i kulturní rozdíly, většinou platí, že symboly promlouvají k nám všem.

Symbol je vlastně něco, co si v myslí spojujeme s něčím jiným. Zatímco některé objekty jsou pouze symboly nebo znaky, které nemají jiný význam než ten, který zobrazují, pak jiné,

povětšinou duchovní symboly mají obrovský a hluboký význam, který bývá často obyčejným smrtelníkům nečitelný, a tudíž je jim utajen.

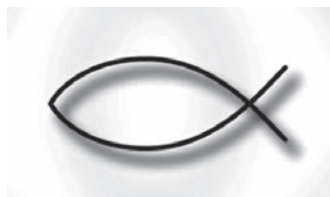
O pojem symbol je v různých disciplínách ohromný zájem. Ve stejné míře existují pokusy tento pojem definovat. Definice znaku je o poznání jednodušší než podstatně složitější definice symbolu.²

Symboly obklopovaly lidi po tisíce let a jinak tomu není ani v dnešní době. Všechny firmy, produkty, státy, skupiny, všechna města a podobně mají vytvořena nejrůznorodější loga pro

1 Barbora Hálová, *Pojem symbolu v moderním umění*, bakalářská práce obhájená na FF MU v roce 2009.

2 Jiří Ďuriš, *Řeč symbolů (v umění, designu, architektuře a běžném životě)*, diplomová práce obhájená na UTB v roce 2013.

odlišeni se od ostatních a pro snadnější identifikaci. Vždyť už jen smartphone, tablet či počítač, na němž možná aktuálně čtete tyto řádky, pochází od nějaké společnosti se světoznámým označením. Pokud by se vás však někdo zeptal na významy jednotlivých log či jejich původ, spíše to vědět nebudete, což je ovšem běžné. Pojďme si jich několik ukázat:

Ichthys.

(Foto převzato z: Be Amazed/screenshot.)

Začneme historií. Raní křesťané to neměli jednoduché, jelikož byli často pronásledováni. Právě v těchto pro ně temných dobách používali jako tajné heslo tzv. Ichthys, tedy „Ježíšovu rybu“. Dříve šlo o silný znak křesťanské víry, něco jako je dnes kříž. Vedle ryby se objevovala i řecká písmena, konkrétně Ιησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός (ΙΧΘΥΣ) = Ježíš Kristus, Boží syn, spasitel. Téměř totožný symbol má však i jiný význam. Ještě dávno před křesťany představoval plodnost a dokonce i ženskou vagínu, ale lidé si ho spojovali i s Afroditou – bohyň sexuality a lásky.

Bluetooth.

(Foto převzato z: Be Amazed/screenshot.)

Známe ho téměř všichni a používáme ho při přenosech fotek, videí a dalších souborů z jednoho zařízení do druhého. Pravděpodobně by vás ale nikdy nenapadlo, že to bílé „B“ souvisí s runami. Konkrétně se spojuje s Haraldem I. Modrozubým (anglicky Harald Bluetooth), dánským králem žijícím v 10. století. Přezdívku Modrozubý dostal prý proto, že rád jedl borůvky, z čehož měl modré zuby. Jeho jméno je ve Skandinávii známým pojmem, a jelikož má funkce Bluetooth původ na severu Evropy, zmíněné logo obsahuje dvě dánské runy, a to H a B.

Ženský a mužský symbol.

(Foto převzato z: Be Amazed/screenshot.)

Většinou je vidíme na dveřích WC, v horoskopech či při registracích, ale jejich původ je pro mnohé velkou neznámou. Jejich kořeny je třeba hledat v alchymii a mystice spojené s astrologií a chemií. Mužský symbol reprezentuje astrologické označení planety Mars. Kruh by se měl podobat štítu a šipka oštěpu, dvěma předmětům typickým pro boha války – pro Římany Marta a pro Řeky Arese. Jednoduše reprezentuje statného chlapa. Ženské označení je zase astrologickým označením pro planetu Venuši, která je pojmenována po Venuši, římské bohyň jara a krásy (obdoba Afrodity).³

Hamsa, také Ruka Fátimy nebo Ruka Marie.

(Foto převzato z: Freepic.com.)

Hamsa je z arabštiny a znamená „pět“; reprezentuje pět prstů ruky. Zobrazuje dlaň pravé ruky, jež byla v mnoha společnostech během historie považována za znamení ochrany a je často kombinována s okem ďábla, aby odradila každého, kdo by chtěl ublížit. Legenda říká, že pokud se na vás bude někdo dívat se zlými úmysly, tento symbol vás ochrání, tedy pokud jej u sebe budete nosit. Počátky používání amuletu spadají až do časů starověké Mezopotámie (dnešní Irák).

³ Převzato z: <https://refresher.cz/43577-Symboly-kterevidas-denne-ale-nejspis-neznas-jejich-puvod-Mnohe-te-rozhodne-prekvapi-ale-taky-zarazi?gdpr-accept=1>, 19. 11. 2018.

Strom života.

(Obr. převzat z: www.veronika.vision/wp-content/uploads/2017/09/Strom-zivota_Veronika-Kovarova.png.)

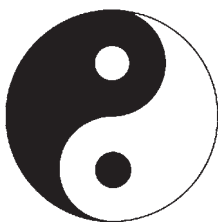
Věděli jste, že strom života byl prezentován řadou kultur a náboženství po celém světě? Také je důležité zmínit, že strom života, známý i jako strom světa, je spojen s narozením, se životem, smrtí a se znovuzrozením v průběhu života. Křesťanství udává, že strom života vyrostl v rájské zahradě, kde z něj Adam a Eva utrhli zakázané ovoce. Obecně je strom života považován za symbol spojení čtyř elementů Země (země, vítr, vzduch a oheň) a současně vyjadřuje představu, že vše je nekonečně propojeno.

Anch nebo také nilský kříž.

(Foto převzato z: commons.wikimedia.org/wiki/File:Ankh-Mirror-TutanchemunTomb.JPG.)

Anch je egyptský hieroglyf a znamená život, narození, znovuzrození a oživení nebo nesmrtelnost. Velmi často bývá vyobrazován v souvislosti s bohyní Isis, která patřila k nejmocnějším bohům starého Egypta jako manželka boha Usira a matka boha Hora a představovala patronku života. Legendy také říkají, že její staří Egypťané používali k usměrnění a pročištění sexuální energie během aktu. V dnešní době jej lidé používají jako symbol života a duchovní moudrosti.

Jin a jang.

(Obr. převzat z: [www.commons.wikimedia.org/wiki/File:Yin_yang.svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Yin_yang.svg).)

Tento znak symbolizuje harmonizaci duality a značí sjednocení mužské a ženské energie. Jin a jang představuje rovnováhu mezi světlem

a temnotou, poskytuje celostní postoj, jak žít smysluplný život. Koncept jin-jang má původ v dávné čínské filozofii a popisuje dvě opačné a navzájem se doplňující síly, které se nacházejí v každé živé i neživé části vesmíru. Jin je tmavší element; působí smutně, pasivně, tmavě, žensky a koresponduje s nocí. Jang je světlejší element; působí vesele, aktivně, světle, mužsky a koresponduje se dnem. Jang je často symbolizovaný ohněm a větrem.

Pentakl.

(Obr. převzat z: www.magickyavalon.cz/pentakl-s-brectanem-a-keltskou-spiralou-1/.)

Tento symbol je často špatně chápán a někdy označován za symbol satanistů, ale pentakl podle dávné mytologie symbolizuje „kvalitu muže“. Pěticípá hvězdička, v níž čtyři hroty představují čtyři elementy – vodu, vzduch, oheň, zemi – a pátý hrot směřující vzhůru představuje ducha, se nazývá pentagram. Pentakl je kruh nebo disk s pentagramem často zdobený posvátným písmem či magickými symboly; používá se jako ochrana k posvátným rituálům.

Květ života.

(Obr. převzat z: www.veronika.vision/wp-content/uploads/2017/09/Kvet-zivota_Veronika-Kovarova.png.)

Jedním z hlavních symbolů posvátné geometrie je Květ života, který v sobě zahrnuje všechny způsoby stvoření. Podle New Age obsahuje Květ života fundamentální sdělení o povaze prostoru a času a může poskytnout jakési osvětlení pro ty, kteří hluboce studovali posvátnou geometrii. Květ života patří téměř ke každé starověké kultuře a je považován za jeden z nejposvátnějších znaků stvoření.⁴

⁴ Převzato z: <https://www.zenysro.cz/blogy/osobni-rozvoj/10-posvatnych-symbolu-a-jejich-vyznam>, 24. 11. 2018.

Co je tedy symbol? Především je dnes nutno upozornit na dvě důležité okolnosti: a) na jazykové zmatení vzniklé tím, že se pojem symbol stal součástí jazyka matematiky a logiky a byl beze zbytku zaměněn nebo ztotožněn se znakem; b) na to, že se symbol stal pojmovou součástí jazykovědy, a i když se v ní odlišuje zpřítomňující účastný znak (*signum repraesentativum*) od znaku libovolně označujícího (*signum significativum*), došlo zde rovněž k významovým posunům a z našeho hlediska (v obojím případě) k vymizení ontologické relevance symbolu jako podstatného projevu bytí. Symbol zůstal též tradičně jednou z výsadních domén umění (výtvarného i slovesného), symbolické myšlení je vlastní dětem a přírodním národům (jak nám to objasnili například Jean Piaget a Claude Lévi-Strauss) a svou vlastní symboliku mají i sny a nevědomí (jak nás o tom poučili Freud a Jung).

Nám však půjde o to porozumět symbolu a symbolickému myšlení, aniž bychom k tomu potřebovali dítě, básníka, snílka nebo přírodního člověka. Půjde nám o to porozumět symbolům a symbolickému myšlení jako něčemu, co žije v živlu řeči, často jej zakládá i překračuje, respektive mu předchází; něčemu, co se vymyká, respektive co předchází, doprovází a vyvažuje diskurzivní způsob myšlení a poznání. Vycházíme z toho, že symboly nejsou nezodpovědnými a nezralými výtvary psychiky, ale že mají funkci pojímat a vyjadřovat to, co je pro poznání a pro běžný verbální nebo nonverbální výraz jinak nepřístupné. „Odhalují některé – ty nejhlubší – aspekty skutečnosti, které vzdorují jakémukoliv jinému prostředku poznání“ a jsou s to „obnažovat nejtajnější modalit bytí“.⁵

Co je symbol? Symbol nese vedle svého vlastního významu poukaz k něčemu, co ho překračuje. Znamená víc, než čím se na první pohled jeví. Původní výraz znamenal v antice „upomínací střepe“. Hostitel dal svému hostu střepe zvaný *tessera hospitalis*, rozlomil tabulku

(nebo minci, prsten apod.), jednu půlku si ponechal a druhou věnoval svému hostu, aby se poznali i za desítky let nebo aby se mohli poznat i potomci původních zúčastněných, kteří tuto smlouvu nebo toto přátelství spolu uzavřeli.

Symballein znamenalo spojovat a vytvářet celek a jednotu z původně odlišného, odděleného, různorodého. Výslovným filozofickým odkazem na symbol je Platonův dialog *Symposion*, v němž Aristofanes vypráví příběh o androgynovi, původně celistvé bytosti (kulovitého nebo válcovitého tvaru), která v sobě nesla znaky mužství i ženství, síly i poddajnosti, racionality a emocionality. Androgynové byli prý hrozní svou silou a bohové se jich obávali, proto je nejvyšší bůh rozsekl napůl, aby je oslabil. „Tedy každý z nás jest *symbolon*. A od té doby jedna půle touží po té druhé, hledá ji, ví o ní, ví o své fragmentárnosti, spěje k původní jednotě, touží po jejím obnovení. Aristofanes, když vypráví uvedený příběh, vysvětluje takto vznik Erosa, touhy po obnovení původní jednoty a hledaného celku. Eros je tato spojovací síla a člověk je nedaná jednotka, která vždy hledá; co hledá, neví, ale když to nalezne, ví, že je to ono.

Člověk jakožto symbol je ztělesněním nedokonalosti, jež si je vědoma sebe samé. Je hnán touhou po dokonalosti, úplnosti, celistvosti, avšak odsouzen k tomu, být jen částí nedaného celku. Být částí neznamená být torzem. Z povahy své bytosti je *sterésis* (chybění), neznamená oddělený kus nebo chybějící část těla, neživou zbavenost, neboť člověk je životaschopný i jako *symbolon*. Jeho život je však podřízen této touze po spojení s druhým, aristotelsky můžeme říci, že *telos* nemá člověk v sobě samém, nýbrž v tom druhém, ve spojení s ním.⁶

Tolik, co se domnívají o symbolech, jejich významech a tématu jako takovém kování a zasvěcení.

5 Naděžda Pelcová a Ilona Semrádová, *Fenomén výchovy a etika učitelského povolání*, Praha: Karolinum 2014.

6 Tamtéž.

Rituály

Kateřina Gruberová

Pojem obřad lze volně zaměnit za v odborné literatuře častěji se objevující pojem rituál odvozený z latinského slova „ritus“ značícího řád, obřad nebo obyčej. Kořen tohoto slova se možná nachází ve staroindickém jazyce posvátných textů sanskrtu, v němž se vyskytuje slovo „rita“, jímž je označováno vše, co se děje ve shodě s vesmírným řádem nebo co je shodné s řádem obecně. Velká většina obřadů má svůj původ v dávnověku a některé z nich prošly tak složitými proměnami, že jejich původní význam uniká i těm, kteří je dnes provozují.

„Velká většina obřadů má svůj původ v dávnověku a některé z nich prošly tak složitými proměnami, že jejich původní význam uniká i těm, kteří je dnes provozují.“ (Foto © Shutterstock.com.)

Rituály lze popsat jako vysoce strukturované a standardizované chování obdařené specifickým symbolickým významem. Ve vyspělých společnostech jde zpravidla o tzv. rituální setkávání, jehož obsahem je snaha představit se druhým v silně idealizované podobě s cílem potvrdit nároky na výjimečnost společenské pozice. Jejich funkcí bývá zpravidla obrana společně jednajících jedinců vůči vnějšímu ohrožení, posílení stávajících osvědčených norem či praktik a na půdě sportu zejména oslavné „ceremoniální vyjádření“ úspěšnosti, superiority, výjimečnosti nebo úcty. Bývají i součástí procesu překonávání nejistoty v rizikových situacích ve smyslu posílení pocitu bezpečí. Antropologové zpravidla vymezují rituál jako chování

aktivované setkáním s vysoce riskantními situacemi ve smyslu fyzického ohrožení či obavou z neúspěchu v různých formách lidských aktivit. Rituálům bývá přisuzována funkce účinné sociální kontroly schopností vyvolávat žádoucí postoje a motivace, navazovat stav přirozené empatie a vstřícné komunikace.¹

RITUÁLY V TERAPEUTICKÝCH SKUPINÁCH

Rituály provázejí člověka od nejstarších dob. Jejich charakteristickým rysem je závaznost daná tradicí a výrazný symbolický význam v hlubokém propojení s identitou určitého společen-

¹ Petr Schaffer, *Sportovní rituály*, diplomová práce obhájená na FSsP MU v roce 2009.

„V Indii si hinduisté každé ráno při vstupu do své domácí svatyně označí červeně prostor mezi obočím. Je to pomyslné třetí oko symbolizující boha Šivu.“ (Foto © Shutterstock.com.)

ství. Terapeutické komunity jsou si tohoto potenciálu vědomy. George De Leon (2001) označuje terapeutickou komunitu za „vysoce ritualizované prostředí“. Rituály jsou v této komunitě všudypřítomné a jednotlivá společenství si vytvářejí jejich svébytné formy. Vznikají a vyvíjejí se víceméně spontánně jako výtvar kolektivního nevědomí ve smyslu Carla Gustava Junga. Nelze je beze zbytku naplánovat, i když podněty a vzory obvykle přicházejí zvenčí, např. z jiných komunit. „Nasedají“ však na potřebu rituálů ve společenství samotném. Rituály v terapeutické komunitě souvisejí i s jejími spirituálními, sebepřekračujícími rozměry. Terapeutické komunity jsou jedním z mála typů novodobých společenství, která si vytvářejí rituály v původním – respektive prapůvodním – slova smyslu, nikoliv pouze jejich sociální napodobeniny či metafory v podobě firemních večírků, módních přehlídek a soutěží o miss či superstar.²

RANNÍ HINDUISTICKÝ RITUÁL (JÓGOVÝ POHLED)

V Indii si hinduisté každé ráno při vstupu do své domácí svatyně označí červeně prostor mezi obočím. Je to pomyslné třetí oko symbolizující boha Šivu – jako vědění bez využití smyslového vnímání, které pomocí smyslových orgánů

vytváří určitou představu o světě, potažmo o životě. Třetí oko, které je takto označeno, zintenzivňuje směr pozornosti člověka a učí ho vidět, i když má oči zavřené. Je to určitá tradice, jež pomáhá směřovat k vnitřnímu prvotnímu impulsu, který v intuici získáváme. A my se můžeme ptát, odkud tyto signály získáváme. Nabízí se nám vysvětlení, jež pramení z jógové filozofie. Získáváme ho ze zdroje, na který jsme všichni napojeni. Ten zdroj, nebo jinými slovy univerzální síla, láska, bůh, se v nás projevuje lehkým napovídáním. Když jsme dostatečně citliví, což se nám při praxi jógy postupně stále více daří, můžeme v sobě jeho hlasy zaslechnout. A tak ranní označení třetího oka může být jakýmsi poděkováním či směrem pozornosti, propojením se s touto univerzální silou. Ten, kdo si toto místo neoznačuje, může vnímat tuto vyšší sílu také například v podobě hinduistického panteonu bohů, kterých je neuvěřitelně mnoho. Každý člověk si vybírá boha, který mu vyhovuje, a skrz jeho uctívání mu věnuje pozornost. Jógová filozofie říká, že vše je jednou a to jedno je součástí všech entit, které se vyskytují. O tom „jednom“ daný živý jedinec nemusí vědět, protože to necítí a nevnímá. Jde-li cestou jógy, dochází k postupnému ostrouhávání tuhých vrstev a slupek, které podhalují jemnější vnímání. V tomto zjemněném vnímání pak může člověk začít více rozlišovat a nachází odpovědi, které má v danou chvíli nalézt. Stává se receptivnějším a více napojeným na svou podstatu, která má vazbu k podstatě všeobjímající.

² Kamil Kalina, *Terapeutická komunita: obecný model a jeho aplikace v léčbě závislosti*, Praha: Grada Publishing 2008.

Člověk nemusí být nutně věřící a mít jasnou, konkrétní představu, čemu věří. Může věřit v sílu, která existuje, je součástí jeho samotného a pomáhá mu jít vpřed na cestě životem. Stačí si uvědomit, že nejsme nikdy nedokonalí, protože univerzální síla, jež je v nás, je dokonalá. Jen naše chování a vnímání světa a života může být trochu zastřené, protože jsme došli pouze k určité formě poznání, kterou nám naše mysl a zastřené vědomí v danou chvíli umožňují. Neznamená to však, že jsme nedokonalí. To platí i o ásánách a technikách jógy. Když praktikujeme jógu, naším cílem dozajista není praktikovat špatně a nedokonale. Děláme to, jak nejlépe umíme, a to je dokonalost dané chvíle. Pravidelností ji poznáváme a rozvíjíme, posunujeme dál do sfér vyššího vnímání. Někomu to může trvat měsíc, rok, dva, jinému celý život nebo jiný časový úsek. Je to vždy jen takové, jaké to má být. Máme se potkávat se situacemi, které máme v danou chvíli prožít, a na nich se něco naučit. A tak je o nás vždy dobře postaráno. Objevujeme se na místech, kde se máme objevit, s lidmi, se kterými máme být, a skrze zrcadlení se učíme být schopni se na sebe dívat s odstupem pozorovatele.³

PŘECHODOVÉ RITUÁLY

Přechodové rituály mají doprovázet jedince nebo skupinu lidí při přechodu z jedné životní fáze do druhé, při přechodu mezi různými obdobími, sociálními stavy. Často se jich účastní všichni příslušníci dané skupiny nebo společenstva. Umožňují zažít „prahový zážitek“ – stav na rozhraní dvou zkušeností, stav, kdy člověk nepatří nikam.

Prvním takovým místem bylo podle mýtů již vyhnání z ráje. Průchod rajsou branou ze stavu nesmrtelnosti do smrtelnosti a vědomí. Německý básník Johann Wolfgang Goethe (1749–1832) vyjádřil přechod do nové fáze vývoje skrz přechodnou dobu utrpení slovy: „Zemři, by ses zrodil.“ Většinou k přechodovým rituálům patří i nějaký symbol prahu. Místo, které souvisí s přecházením, změnou. Může to být most, překážka položená přes cestu, zvířecí

kůže, kterou je třeba přeskočit, nebo brána, kterou procházejí svatebčané při svatbě.

ODHOZENÉ KAMÍNKY

Přechodovým rituálům se věnoval francouzský antropolog a religionista Arnold van Gennep (1873–1957). Ten také podrobně charakterizoval tři části životních změn – vykročení z jednoho stavu/prostoru, pak pobyt „mezi světy“, v přechodné fázi na území nikoho, a nakonec přijetí/začlenění do nového společenství.

Rituál pak má rovněž tři části. První usnadňuje zažít loučení, pak jsou rituály pomezí, rituály prahu, a nakonec uvítací rituály, přijetí v novém světě.

Přechodové rituály se odehrávají v mnoha situacích a podobách, od velkých obřadních slavností až třeba po pouhé přidání kamínku na stejné místo, jako to dělali poutníci při přechodu sedla mezi dvěma vrcholy.

„K přechodovým rituálům patří i nějaký symbol prahu. Místo, které souvisí s přecházením, změnou. Může to být brána, kterou procházejí svatebčané při svatbě.“ (Foto © Shutterstock.com.)

³ Václav Krejčík, *Jóga, očista a rituály: domácí jógové studio*, Praha: Grada Publishing 2016.

„Obřady doprovázející narození dítěte začínají jeho vznikem a vývojem ještě před narozením. Pro těhotnou ženu je to období změny, přechodu z jedné životní fáze do druhé.“
(Foto © Shutterstock.com.)

HRANICE A IMUNITA

Hranice jsou důležité pro každého; lidé s poruchami imunity mají často také problémy s udržením vlastních hranic vůči ostatním. Hranice společností, územní hranice byly a pro některé národy dodnes jsou posvátné. Pro jejich vymezení pak stačí nějaký přirozený objekt, řeka, skalní útvar apod. Ve společnosti, jež nechápe, proč respektovat cizí hranice, se vyskytuje více manipulace, duševního teroru i fyzického napadání. To jsou ostatně také projevy nerespektování cizích hranic. Souvisejí s ním někdy i tělesné projevy, např. snížená imunita, jinak řečeno obranyschopnost.

Jako hranice dvou světů byly údajně chápány i triumfální oblouky starého Říma. Vojevůdce s kořistí jím prošel, aby se navrátil ze světa válečného tažení, z nepřátelského území zpět mezi „své“, a stal se opět obyvatelem „věčného města“.

SPECIÁLNÍ OBRANA PROTI DUCHŮM

Obřady doprovázející narození dítěte začínají jeho vznikem a vývojem ještě před narozením. Pro těhotnou ženu je to období změny, pře-

chodu z jedné životní fáze do druhé (známé tři fáze: panna – matka – stařena). Těhotná žena je „posvátná“ a chráněná. Dodnes je například těhotenství v Tibetu považováno za způsob, jak se spojit s bohy a duchy. Těhotné ženě tak nesmí nic chybět po fyzické ani psychické stránce a stará se o ni nejen manžel, ale i ostatní rodinní příslušníci.

Výraz „jiný stav“, který nabyl v naší civilizaci i poněkud pejorativní význam (gravidita je téměř jako nemoc, indispozice), znamená prostě stav vyžadující jiné zacházení. Těhotné ženy měly vyhrazen svůj příbytek, musely se chránit proti špatným vlivům a dodržovat různá tabu (nejíst určité pokrmy, nevycházet po setmění, nemýt si vlasy po západu slunce...), což jsou vlastně negativní rituály, obřady konané proto, aby se něco špatného nestalo, v tomto případě aby ženě a dítěti nemohli ublížit zlí duchové.

V takzvaných moderních civilizacích jsou již tyto rituály většinou odstraněny, ale například ženy v Tanzanii se musejí dodnes vyvarovat konzumace potravin jinde než doma, nesmějí se dotknout nohou hladiny vody, ohýbat se, nosit přiklopený hrnec či se dívat na ošklivou osobu; navíc si v šestém měsíci oholí hlavu. Roli hrál třeba i empiricky ověřený jídelníček pro těhotné a tabu byly potraviny, které mohly vývoj plodu ohrozit.

Je veřejným tajemstvím, že řada rituálů má svůj docela racionální základ. Tak třeba mužská obřízka je účinnou prevencí proti infekcím genitálu, a jak se na výzkumech z jižní Afriky ukázalo, snižuje i riziko přenosu HIV.

PŘEVLEKÁNÍ KOŠILKY

Narozené dítě je také „příchozí“ cizinec, nový člen společnosti. Uvítací obřady symbolizují jeho přijetí. V Tibetu, ale i v některých muslimských zemích, je například pohřbívána placenta – původní košilka – a dítě je oblečeno do košilky utkané lidskou rukou. Dítě také berou do náruče další členové společenstva, kmene. Pokládání dítěte na zem, které dodnes praktikují například některé africké kmeny, badatelé vykládají jako svěření ochraně univerzální matky Země. Jiní však s takovým výkladem nesusouhlasí a tvrdí, že to je symbolické postavení

dítěte na zem, příchod ze „života před životem“ do pozemského těla. Dítě dostává jméno, podle zvyklostí je pokřtěno nebo například obřezáno a zasvěceno tak vlastně božstvu.

Je také obvyklé rituálně provádět důležité úkony „poprvé“ – první koupel, ostříhání nehtů a vlasů apod. Pak se ve věku, kdy je v té které společnosti obvyklé přijímání mezi dospělé, dítě podrobí rituálům dospělosti. V pojetí přírodních národů se nám mohou jevit jako kruté, protože jsou často spojeny s násilím, s tělesnými změnami (třeba s vyražením zubu, trháním vlasů nebo řezáním do kůže).

Specifickou kapitolou jsou rituály pohřební. Je třeba společně se rozloučit, přijmout myšlenku na to, že někdo už vedle nás nikdy nebude. „Odruchlit“ si ztrátu. K tomu sloužilo i určité vyloučení pozůstalých ze společnosti na přechodnou dobu, třeba černým oděvem nebo černou páskou na rukávu, jejich neúčastí na některých společenských akcích...

U většiny lidí je smrt spojena i s vírou nebo s otázkami týkajícími se posmrtného života. To „prosakuje“ i do myšlení racionálních materialistů. Pohřební obřady a rituály sice již nemají tak zjevně prahový charakter jako ve starém Egyptě, ale přechod do života po životě (v jakékoliv představě) je stále přítomný.

Již Arnold van Gennep se zabýval vírou v to, že tzv. nekřtěňátka zůstávají v předpekli. Nekřtěňátka jsou podle tradice děti, které zemřely tak brzy po narození, že ještě nebyly pokřtěny, neprošly rituálem přijetí do života, a proto i po smrti musejí na pomezí, tedy v zemi nikoho, zůstat.⁴

Ve výše uvedeném textu jsme „propluli“ různými tezemi o rituálech a rovněž zajímavými typy rituálů, jejich smyslem a účelem. Zůstává ještě spousta těch, které se do příspěvku nevešly, zejména v rovině rituálů osobních (vyjít v důležitý den z bytu pravou nohou, poplivat pro štěstí). O nich si povíme třeba někdy příště.

„Specifickou kapitolou jsou rituály pohřební. Je třeba společně se rozloučit, přijmout myšlenku na to, že někdo už vedle nás nikdy nebude. Odruchlit si ztrátu.“ (Foto © Shutterstock.com.)

⁴ Převezato z: <https://21století.cz/2011/06/22/tajemne-mocne-nezbytne-i-hrozive---ritualy/>, 24. 11. 2018.

Naše Prokrustovo lože

Marika Jana Mariewicz

„To, co je hluboko ukryto v tvém nitru a bude vyzdvíženo na povrch, stane se tvou spásou. To, co je hluboko ukryto v tvém nitru a nebude vyzdvíženo na povrch, stane se tvou zkárou.“

(Z gnostických evangelií)

Mnoho takzvaných „usilujících“ (ať už se to týká křesťanství, buddhismu, hinduismu nebo jiných náboženských směrů či esoterních nauk) touží být dobrým člověkem a očistit svou duši od všeho, co je v rozporu s touto kvalitou. Spolu s naší intencí si brzy osvojíme v rámci některého náboženského systému, co je „žádoucí“ a co je „špatné“, a velmi často zcela zapomeneme na to, co je pravdivé. K tomuto zapomnění nám velice dobře poslouží svaté texty, etická pravidla i rituální náboženské úkony, k nimž se upneme v iluzi, že jsou to právě ony, co nás převevou na „druhý břeh“. Kvalita Dobra se tak promění v pouhou naši privátní představu, v znásilnění lidské přirozenosti či Boha, z něhož se záhy tak často stává trestající, moralizující a impotentní soudce, který nám zacpe svojí svatou rukou ústa křičící po svobodné plnosti života a položí nás na Prokrustovo lože.

Chyba není ani zdaleka tak v textech, etických pravidlech a rituálech, kterých se účastníme, ale v nás samých, v naší pohodlnosti, povrchnosti, a především v obrovském strachu podívat se do svého nitra, jakkoliv Ježíš, Buddha, Mojžíš, Ramana Maharši či kterýkoliv z Mistrů nás nabádá právě k tomu a ničemu jinému. Zaměňujeme měsíc, po němž ve svých srdcích toužíme, za prst, který na něj ukazuje. *„Pozdě jsem si tě zamiloval, Bože, Kráso tak dávná, a přece tak nová, pozdě jsem si tě zamiloval. Vždyť tys byl u mne uvnitř, já však byl venku a hledal tě tam.“* (sv. Augustin) Pokud chceme vyhovět požadavkům laskavosti, soucitu, odpouštění, čistoty a tak dále bez toho, aniž bychom nahlédli do svého nitra a vyjádřili vše, co tam je (více než cokoliv jiného je tu naše potlačená živočišnost, agresivita a „primitivní“ stránka naší bytosti), stáváme se vpravdě pokryteckými a zcela neživotnými, právě tak jako naše modlitby...

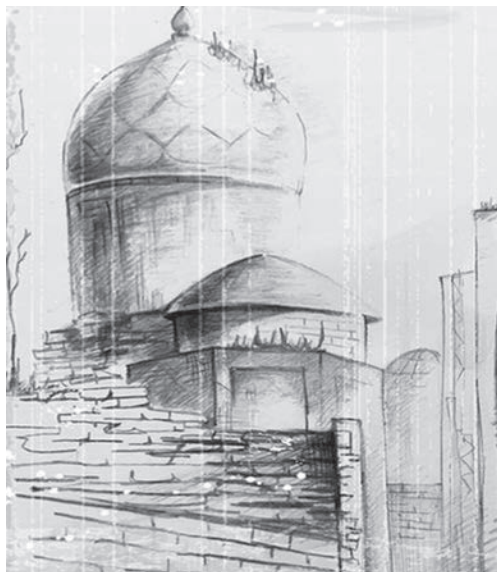

„Pozdě jsem si tě zamiloval, Bože, Kráso tak dávná, a přece tak nová, pozdě jsem si tě zamiloval. Vždyť tys byl u mne uvnitř, já však byl venku a hledal tě tam.“ (Sv. Augustin, foto © Shutterstock.com.)

Jednou ze základních funkcí agresivity (nikoliv agrese!) je ochrana a rozšíření svých hranic (agresivita je z latinského „ad-gredior“ – přiblížit se, přistoupit i útočit). Pokud nemáme zdravé hranice, nejsme schopni ani zdravého kontaktu se svým okolím. Vždyť jen díky hranicím si můžeme být vzájemně vědomi své jedinečnosti, dávat, přijímat, obohacovat se, milovat. Právě ony nám umožňují setkat se jako člověk s člověkem, uskutečnit onen výsostný akt v respektu a úctě, kdy každý má svůj prostor. *„Království nebeské je mezi vámi.“* (Lk: 17, 20–24)

Pokud je naše přirozená agresivita zatlačována do pozadí, záhy mizí i kreativita, radost, spontaneita a vše, co činí život životem. Tyto potlačené projevy, které se derou na povrch a jsou stále nuceny „být zticha“, se začínou pozvolna, ale nevratně stávat pro naši duši silně toxickým jedem. Důsledky to přináší různé, a jestli je něco nežádoucího, tak jsou to právě ony. Jen tak mimochodem: proč právě v tzv. „civilizovaných zemích“ je tak obrovský počet lidí trpících depresí, takový nárůst sebevražd, o neurózách ani nemluvě? K vývodům Sigmunda Freuda nemám příliš kladný vztah, ale jeho definice náboženství jako „kolektivní nutkové neurózy“ nemusí být v některých případech v daném kontextu daleko od pravdy. Jen stěží (jakkoliv v upřímné snaze) dojdeme proměny v tichém volání k Nebi, když se tohoto aktu účastní stěží pětina naší bytosti, zbývající části zůstávají nevslyšeny a ve jménu tzv. čistoty zavrhuje onen úhelný kámen. Myslíme si, že stavíme chrám, zatímco s tvrdšíjnou urputností upevňujeme zdi svého vězení. Požadavku klidné mysli, jež je předpokladem pro hlubší prožívání sebe sama a skutečnosti, prostě vyhovět nelze, pakliže jsme „napěchováni“ emocemi a instinktivními pohnutkami, které si žádají vyjádření.

Nikdo vám nemůže říct, jak má vypadat vaše modlitba, jakou formou vyjádřit své vlastní nitro. Ale pokud jde o její podstatu, nelze se vyhnout tomu pro nás nejtěžšímu: upřímnosti a opravdovosti. Na ničem jiném vlastně nezáleží. Mnoho velikánů Starého zákona si při modlitbě žádné servítky nebralo. Mojžíš Bohu přikazoval, aby ho nevolal, Eliáš ho žádal, aby ho nechal na místě zemřít. V súfijské tradici je nástrojem adorace extázi rozpohybované tělo,

„Myslíme si, že stavíme chrám, zatímco s tvrdšíjnou urputností upevňujeme zdi svého vězení. Požadavku klidné mysli prostě nelze vyhovět, pakliže jsme „napěchováni“ emocemi a instinktivními pohnutkami, které si žádají vyjádření.“ (Foto © Shutterstock.com.)

v jiných východních naukách je forma spojení s božstvím v nás sexualita. In margo: kořeny náboženství nikdy neměly ani příměs nějaké uhlazenosti či sladkobolnosti, s jakou se setkávám tak často v kostele. Rituály původních kmenových kultur byly nespoutané a divoké.

Ergo: kdybychom občas namísto vipassany, tiché kontemplace či formální modlitby povolili uzdu všem našim přirozeným a poctivě potlačovaným pohnutkám a stali se vědomě na chvíli „primitivy a zvířaty“, budeme Bohu, lidem a sobě samým mnohem blíž...

„Nikdo vám nemůže říct, jak má vypadat vaše modlitba, jakou formou vyjádřit své vlastní nitro. Ale pokud jde o její podstatu, nelze se vyhnout tomu pro nás nejtěžšímu: upřímnosti a opravdovosti.“ (Foto © Shutterstock.com.)

Život jako cesta k moudrosti

Rozhovor s Rev. Jarmilou Plotěnou

Jarmila Plotěná se narodila 17. června 1957 v Brně. Vystudovala gymnázium a střední knihovnickou školu v Brně, poté absolvovala Filozofickou fakultu dnešní Masarykovy univerzity, katedru historie a archivnictví. Navštěvovala Výtvarnou školu Jaroslava Kvapila, zajímá se o tradiční lidové techniky výtvarné tvorby. Sama se věnovala zprvu textilnímu výtvarnictví, později (a doposud) volné tvorbě. Od roku 1991 působí jako ordinovaná duchovní NSČU, a to až doposud v Obci unitářů v Brně.

Rev. Jarmila Plotěná.
(Foto ze sněmu NSČU 2006, archiv NSČU.)

Jak jste se, Jarmilo, dozvěděla o unitářství a vzpomeňte, jak jste objevila brněnskou obec?

Doba, v níž jsem se seznámila s unitářstvím, není tak dávná, ale byla úplně jiná než ta naše současná. V polovině osmdesátých let již minulého století nebyl k dispozici internet, na kterém by se „dalo všechno najít“ a informace o náboženství nebo nějakých duchovních aktivitách se člověk dozvěděl nejčastěji osobním setkáním nebo přímo příběhem.

Můj příběh setkání s unitářstvím je jiný než příběh setkání s brněnskou obcí, neboť něco jako unitářství jsem si svým způsobem vlastně „vymyslela“. V současném, na informace až příliš bohatém světě, se něco takového může zdát podivné až nepravděpodobné. Ovšem v atmosféře sedmdesátých let, kdy jsem prožívala dobu středoškolských studií, byla každá zmínka o minulosti jinak, než nás učili ve škole, natož o náboženství, velmi cenná. Rodiče měli vzácné prvorepublikové knihy, také některá díla TGM. Z toho všeho jsem si poskládala vlastní svět. Byla to ideální společnost, kde přátelství, důvěra, tolerance a tvořivá radost jsou samozřejmostí, dokonce i ve velmi těžkých podmínkách a také v podmínkách setkávání rozdílných životních stylů, náboženství a kultur. Vytvořila jsem si několik cyklů takových vyprávění, která jsem nikdy nenapsala a zřejmě ani nenapišu. Nejsou určena pro publicitu, jde spíš o něco jako „sou-

kromé nebe nebo mapy Cesty, životní vzory...“. Při setkání s unitářstvím moje vnitřní Cesta radostně přivítala onu, k mému překvapení již existující, Cestu. Už jsem nebyla sama, více mně milých lidí smýšlelo podobně...

Ovšem konkrétní cestě do brněnské obce předcházela příběh téměř tajuplný. Mám jej vyprávět? Zde je alespoň jeho část:

Asi ve třetím ročníku svých vysokoškolských studií, začátkem osmdesátých let, jsem navštívila svého školního lékaře. Bylo to na konci letního semestru a tamější lékařku zastupoval MUDr. Abrahám. Byl již v důchodu a občasně zástupy na středisku bral jako vzácnou příležitost seznámit studenty – svoje pacienty – s poněkud jiným pohledem na svět, než jak se učili běžně ve škole. Půjčoval jim například knížky o józe nebo starší literaturu dobrých, u nás tehdy málo známých autorů. I mně půjčil knihy o józe a několikrát jsme se ještě viděli. Po mé promoci se naše cesty rozešly. Vyhledala jsem ho, až když jsem sháněla nějaké rady týkající se zdravotního stavu mé maminky. Měla tehdy problémy se žaludkem, což ji nakonec dvakrát přivedlo do lázní Karlovy Vary. V obou případech jsem tam byla v letních měsících s ní. Tehdy jsme si s doktorem Abrahámem dopisovali. „Napište!“ tehdy pro nás neznamenal poslat mail nebo SMS, ale dopis, pečlivě napsaný ručně nebo na psacím stroji. V den, kdy jsem poprvé uviděla slovo UNITARIA, mi do Karlo-

Při otvírání studánek na jaře 1999, Jarmila (vlevo) je zde za „studánkovou vílu“. (Pokud není uvedeno jinak, pocházejí fotografie ze soukromého archivu J. Plotěné.)

vých Varů takový dopis přišel. Doktor Abrahám mne v něm ujišťoval, abych po návratu do Brna začala navštěvovat shromáždění unitářů, že je to zřejmě to, co hledám. Vzpomínám si, že k dopisu byl přiložen úryvek z básně Otokara Březiny. Četla jsem ten dopis v krásné přírodě na sluncem zalitým Zámeckém vrchu, místě s votivními oltářičky od těch, kteří se v Karlových Varech uzdravili. Zvonilo právě poledne, a tak jsem se vracela zpátky do města. Loučila jsem se už s lázněmi, neboť mamince končil léčebný pobyt a nazítří jsme se měly vracet domů. Právě jsem míjela kostel karlovarských metodistů, byl otevřený. Vešla jsem dovnitř, zdál se prázdný. Všimla jsem si literatury vystavené u vchodu na stolku u zdi. Tu slyším, že se mne někdo ptá: „Slečno, máte ráda poezii?“ Právě jsem listovala nenápadnou knížkou veršů: Angelus Silesius: Cherubský poutník, vydalo nakladatelství Unitaria v Praze. Za mnou stál starší člověk, kterého jsem si v přítmi kostela zprvu vůbec nevšimla. Knihu z nakladatelství Unitaria jsem si od něho samozřejmě koupila. Ten den jsem se s názvem Unitaria setkala již podruhé...

Po návratu do Brna jsem poprvé navštívila brněnskou obec, tehdy se scházející na Střední 10, v budově Církve adventistů nedaleko naší současné adresy.

Získalo si vás unitářství hned, nebo to potřebovalo nějaký čas?

Ano, unitářství si mne získalo hned, jako by bylo vše již dávno nachystané. Od prvního setkání s brněnskými unitáři mne čekalo krásné období objevování a seznamování se se vším, co dělal pro obec bratr reverend Miloš Mikota. Poprvé jsem přišla společně s doktorem Abrahamem. Ten napsal na lísteček příjmení bratra Mikoty, řekl „to je on“ a pak mě mu představil. Na druhou návštěvu mám hezkou vzpomínku. Bratr Mikota mě vzal za ruku a řekl: „Jaruško!“ a doslova mě do místnosti na shromáždění vtáhl.

Jaké byly vaše první dojmy z brněnské obce a čím si vás unitářství získalo?

Moje nejstarší vzpomínka na dění v brněnské obci se váže kupodivu k půjčování knih. Tehdy půjčovala duchovní literaturu sestra Gardavská, velmi vzdělaná dáma, která měla v obci velkou vážnost. O duchovní knihy byla v polovině osmdesátých let nouze a byl proto o ně živý zájem. Vždy před shromážděním stálo okolo skříně s knihami mnoho čtenářů. Sestra Gardavská si často stěžovala, že do nízké skříně pod oknem ve shromažďovací místnosti se to množství knih nevejde. Tento problém brněn-

Seminář s bratrem Houserem, 90. léta.

ské obci zůstal po třiceti letech i na jejím dnešním působišti, neboť máme rozsáhlý archiv a velké množství poměrně vzácné (i samizdatové) literatury a místa málo.

Celková atmosféra brněnského unitářského prostředí mě oslovila duchovním hledáním a nacházením vyššího smyslu života a hlavně pravdivostí a otevřeností, znalostí lidské povahy, s jakou nezapomenutelným a originálním způsobem promlouvali brněnští kazatelé Bohumil Houser, Miroslav Sedláček a Cyril Pekař, který byl v době mých prvních roků v obci předsedou brněnských unitářů.

Jak jste se stala členkou brněnské obce?

Členkou jsem se stala dosti brzo, ovšem členkou tajnou a řádně zakonspirovanou – totiž pro maminku. Byla jsem přesvědčená, že by se jí moje členství, natož aktivní činnost v náboženské společnosti vůbec nelíbily. Tehdy jsem netušila, že se mýlím. Až po roce 1990, kdy se již brněnská obec scházela v krásném Moravském zemském muzeu a naše programy vycházely v brněnském Kamu a v Rovnosti, si nás moje

maminka našla. Po jednom mém návratu z Prahy, kdy jsem jela přímo na svoje shromáždění, byla maminka mezi účastníky. Po celou dobu své promluvy jsem přemýšlela, co bude... Přišla za mnou a chtěla přihlášku. V obci si brzo získala přátele; s radostí jsem zjišťovala, že mi svým způsobem konkuruje. Tím jak byla, nejen léty, moudrá, lidé k ní měli velikou důvěru. Pomáhala nám pak s propagací mnoho let, bylo to období, kdy návštěvnost byla značná a ohlas na naši činnost u brněnské veřejnosti velmi kladný. Unitáře neopustila do svých téměř devadesáti let. Měla skutečně ráda lidi, ti co se s ní setkali, dodnes vzpomínají na její nezapomenutelné charisma. Inu, šťastný ten, kdo měl moudrou maminku, je to taková nezasloužená deviza na pořád.

Moje maminka se stala členkou brněnské obce, protože už dlouho hledala nějaké společenství milých lidí, a také proto, že mi důvěřovala. Netušila jsem, že je pro ni pobyt v malém městě tak nějak málo, že touží po „rozletu“ a že je svým nejnvtitnějším smýšlením modernější, pokrokovější, než by se na první pohled mohlo

zdát, a že věří, že její dcera si našla tu správnou cestu. Bylo to obdivuhodné už proto, že byl mezi námi velký věkový rozdíl.

Kdy a proč jste se rozhodla zkusit stát se duchovní?

Příjít do brněnské obce znamenalo setkat se s reverendem Mikotou. Byl sdílný, vyprávěl mně o všem, co se na obci děje, co je třeba dělat, o čem jako duchovní sní i co se děje na ústředí v Praze. Velice si přál, aby jeho obec měla jedinou důstojné prostory, které by byly pouze pro její činnost, kde by mohl být archiv, kancelář, sál pro shromáždění. Měl doposud „faru“, jak říkal, v bytě, který obýval se svou rodinou. Mikotovi tak obětavě poskytovali svoje nevelké prostory agendě brněnské obce. Do stísněných podmínek později pořídil i kopírku a počítač. Brzo poté, co jsem se stala členkou, mě bratr Mikota naznačoval, jak by si přál, abych se aktivněji zapojila do činnosti obce.

Koncem osmdesátých let pořádalo ústředí NSČU sobotní semináře pro všechny obce v sídle Unitarie v Praze. V té době byl ústředním duchovním doktor Dušan Kafka a bratr Mikota s ním tyto semináře vedl. Bylo to vcelku dělné setkání, na němž se všichni účastníci aktivně zapojovali svými referáty na dané téma. Poté se ukázněně a zajímavě diskutovalo. Velice ráda jsem na tyto semináře jezdila. Tehdy jsem již také začínala jezdit s bratrem Mikotou a později sama do různých obcí, nejčastěji do Olomouce, kde jsem několikrát zastupovala bratra Mikotu, když byl nemocen (muselo však být doslova napsané, že jde o zástup, aby koncem osmdesátých let nebyly „problémy“). Tou dobou, tedy před rokem 1989 a později, bratr Mikota hodně cestoval do zahraničí. Ve svých přednáškách nám o tom vyprávěl. Lidé v obci byli hrdí, že nás tak dobře reprezentuje. Cesty do Velké Británie, USA, do Indie, nebo dokonce do Japonska nebyly tehdy vůbec běžné a lidé slyšeli rádi každou informaci o životě unitářů v zahraničí. Tak jsem se postupně dozvíдалa o unitářství jako světovém hnutí, jako myšlence překonávající hranice států, národů a kultur, tedy unitářství v jeho různých podobách. K mému rozhodnutí stát se duchovní přispěla i skutečnost, že jsem prostřednictvím Miloše

Na sněmu NSČU s bratrem Ventrubou, taktéž z brněnské obce, Praha, 90. léta.

Mikoty mohla vnímat tradici českého unitářství jako svébytnou součást světového hnutí, jako kamínek ve smysl dávající mozaice, zobrazující odvěkou lidskou touhu nejen po svobodě, ale i vnímavém zodpovědném lidství. Je to málo pro duchovní vývoj člověka, není to příliš všední a málo efektní? Mě osobně oslovil ten ideál „svatosti pro všední den“, tušila jsem jej dávno, ve svém někdejším nedospělém snění.

Jak dlouho to trvalo od tohoto rozhodnutí k vaší ordinaci?

Moje rozhodnutí stát se duchovní netrvalo nějak dlouho, vlastně od zmíněného semináře jsem počítala s tím, že se do života brněnské obce zapojím aktivně. Je mi jasné, že v dnešní době to bude znít divně, ale toto moje tehdejší rozhodnutí nijak nesouviselo s existenčními či finančními záležitostmi. Jak si teď vzpomínám na ten večer, kdy jsem doprovázela bratra Mikotu ze shromáždění? Zastavili jsme se naproti starému autobusovému nádraží. Zeptal se mě,

**Jógové setkání
u Elišky a Borise
Merhautových
v Horním Bolíkově,
příprava oběda.**

zda bych si dovedla představit, že by mi pomohl najít místo v nějakém archivu a duchovenské práci bych se věnovala ve svém volném čase. S úplnou samozřejmostí jsem řekla, že si to představit dovedu. Zkrátka, přála jsem si stát se duchovní za jakýchkoliv podmínek. Probíhala ještě dosti tíživá osmdesátá léta a do změny v české společnosti bylo zatím daleko. Věděla jsem, že člověk má dělat v životě něco, v čem nachází smysl, a že tato jeho činnost nemusí být právě to, co ho zároveň živí. Doba byla taková, že část českých vysokoškoláků odcházela po ukončení studia do zahraničí, pokud chtěli dělat něco smysluplného, nebo volili doma cestu dvou činností – zaměstnání a něčeho jako povolání. Jak se to tehdy časově všechno stíhalo, nevím.

Co jste během té doby dělala (profesně i v Unitarii)?

Práci v archivech jsem poznala z různých brigád a mohu potvrdit, že moji učitelé na fakultě měli pravdu, když říkali, že archivnictví, když se studuje pořádně, je obor mnoha oborů: obsahuje totiž historii chápanou nejen jako popis dávných událostí, historiografii jako takovou, ale i dějiny vzdělanosti, náboženství, dějiny umění a hlavně dějiny vývoje myšlení, vůbec dějiny člověka, a to vše v praxi přímo

„zažito“ z konkrétních písemných památek. Takové písmem zachycené a objevováním oživené „dávné pravdy o člověku“, o jeho povaze a podstatě... a také o jeho duchovním hledání a Cestě. V mém případě je toto objevování odvěké i současné cesty člověka nedílnou motivací mých obrazů a různých výtvarných prací. Už na základní škole jsem, kdykoliv bylo trošku volna, něco malovala, vyráběla, kreslila. V obrázcích přemýšlím. Poslouchám přednášku nebo nějaké jednání a nejraději bych se vyjádřila obrázkem, kresbou, nejčastěji podivným ornamentem. Vždycky se to samozřejmě nehodí, tak si obrázek alespoň představuji.

Na co máte ve vztahu k unitářství nejhezčí vzpomínku nebo vzpomínky?

Je to celá řada obrázků z různých období. Záleží na tom, na který se zaměřím. Zalistuji třeba svým albem fotografií. Pro toho, kdo dosti tíživě prožíval dobu před rokem 1989, byly události toho roku radostným překvapením. Listopadové nadšení, ono duchovní jiskření a národa probuzení jsem prožila v Praze v Unitarii. Na Václavském náměstí „pod koněm“ jste si mohli položit kabelu, jít řečnit někam opodál a pak si tu svoji kabelu zase i s jejím nedotčeným obsahem odnést. Bez komentáře, že ano? Mám krásné vzpomínky na ty dny lis-

Návštěva u sestry D. Balcárkové, dcery první předsedkyně brněnské unitářské obce – sestry Doležalové.

topadu a ještě začátku prosince a pak na celá devadesátá léta, tvůrčí a velmi nadějná. Třeba na působení profesora Zdeňka Neubauera v redakci celostátní unitářské Cesty (předchůdkyně našeho Tvůrčího života). Doktor Fuku mě pozval do redakční rady Cesty; byla jsem tam asi nejmladší, takový elév. Pěknou vzpomínku mám také na přednášku profesora Stanislava Grofa v pražské Unitarii, velký sál divadla tehdy nestačil.

Být unitářkou před rokem 1989 přece jen skýtalo určité nepříjemnosti ve vztahu ke společnosti. Týkalo se to i vás?

Nejen být unitářkou, ale být z naší rodiny. Tatiněk byl tzv. „samostatný“, to znamená, že měl někdy do padesátých let vlastní výrobu, malou továrničku. Ač byl „kapitalista“, který zaměstnával hlavně sám sebe, byl, jak se říkalo, „špatně zapsán“. Zemřel v roce 1975, ale s rodinou se ta pověst táhla dál. To, že jsem po studiích na FF tehdejší UJEP v Brně nemohla po více pokusech počítat s vysokoškolským místem v nějakém důležitějším archivu, nanejvýš s místem spíše středoškolským v některém z podnikových archivů, byl toho samozřejmý důsledek. Také proto jsem počítala s tím, že se, právě tak jako kdysi bratr Mikota, budu práci duchovní moci věnovat pouze ve volném čase. To bylo charakteristické pro tehdejší „naši dobu“. A bylo pro mne překvape-

ním, když jsem 1. května 1990 po své ordinaci obdržela pracovní smlouvu. Ostatně nic nového pod sluncem. V českých dějinách vždy byla období, kdy svobodomyšlní duchovní byli spíš jako kacíři jaksí na okraji společnosti. Například Jan Kalenec se živil jako řemeslník-nožíř, i jiní duchovní tzv. Malé stránky měli různé profese a s příchodem lepších časů společnost tuto práci ohodnotila. Duchovenská práce byla vždy služba a odměna za ni je jaksí „přidaná hodnota“.

Která z osobností českého unitářství vás oslovila nejvíc a proč? Měla jste nějaký vzor?

Typickým unitářem pro mě je dodnes bratr Mikota se svou optimistickou povahou. Velkou důvěru jsem měla k bratru Houserovi, jehož „tvrďší slupku“ mnozí nechápali, ale kdo alespoň zatusil její jádro, našel velký poklad moudrosti pro celý život. Mimo brněnskou obec jsem měla velký vzor v sestře Bohdaně Hašplové, se kterou jsem měla možnost se v pražské obci setkat. Vzpomínám, že jsem jí kdysi řekla, že bych si moc přála být jednou taková jako ona. Velmi jsem také obdivovala doktora Otakara Mikeše, sestru doktorku Jiřinu Chudkovou z plzeňské obce a mnoho a mnoho jiných. Ke každému z nich mě pojí vděčnost a krásné vzpomínky. Velice ráda si vzpomínám na malíře a velkého patriota pana Adolfa Kříže, který byl po mnoho let přímo duší pražské obce.

Vzhledem k širšímu, světovému kontextu, kdo je vaše oblíbená osobnost – ať už z dějin nebo současnosti? Koho ze světových unitářů si vážíte, a proč?

Už dávno mě životem provází dílo Rabindra-nátha Thákura. Už po více let pořádáme kolem 7. května v Brně shromáždění připomínající některé jeho myšlenky a knihy. V našem archivu máme také původní české překlady Thákurových děl. Objevila jsem už jako školačka krásu jeho veršů ve staré mamčině čítance. Tehdy bylo obvyklé přepisovat jeho jméno jako „Tagore“.

Z významných světových osobností, jejichž působení souvisí s unitářstvím a zároveň svým významem toto naše hnutí přesahuje, velice obdivuji velkorysou a nesmírně činorodou lásku k člověku Lotty Hitschmanové.

Kdy a jak jste se poznali s Petrem Samojským – byli jste přece jen po dlouhou dobu výrazně nejmladšími členy našeho duchovenského sboru. Existovalo tehdy pro vás mladé společné vzdělávání, působení, vyměňovali jste si názory, podněty, zkušenosti, nebo spíš ne?

Věděla jsem od bratra Mikoty, že „v Plzni je Petr“. Nevím, jak to vnímá Petr Samojský, ale mám dojem, že o „unitářský dorost“ se staral hlavně bratr Mikota, od něho pocházely nápady a iniciativa. O Petrovi mně vyprávěl a míval při sobě naše fotografie, netajil se jimi ani u zahraničních unitářů. To jsem věděla. Dobře si vzpomínám na svoji první návštěvu v plzeňské obci. Petr mi přišel naproti přímo ze zaměstnání. Mám na to setkání s plzeňskou obcí hezké vzpomínky. Petr měl promluvy také v Brně. Psal minimalistické texty a vydával Entitu. Nějaké zvláštní programy pro unitářský „dorost“ jsme neměli. Spíš bylo vše spontánní, věděli jsme o sobě a setkávali se rádi hlavně v Praze na ústředí.

Jak se k vám chovali ostatní – Kafka, Mikota, Lexa, Bohdana Hašplová? Měla jste možnost poznat Emila Muka?

Doktor Dušan Kafka se ke mně choval přátelsky a vstřícně. Jezdil často do Brna a jeho promluvy bývaly hojně navštěvovány. V Praze

jsem ho potkávala v době, kdy už byl starší a asi i nemocný. O bratru Mikotovi už bylo řečeno mnoho dobrého. Nějak jsem se asi nesetkala s bratrem Lexou, jen tuším (a nevím, zda správně), že nejhezčí kronika, kterou jsem kdy viděla, je kaligraficky psaná kronika plzeňské obce a ta je hlavně dílem bratra Lexy. Sestra Bohdanka mi byla krásným vzorem a s bratrem Emilem Mukou jsem se nesetkala.

V devadesátých letech prožívala Unitaria určité schizma, rozkol. Toto období je již za námi. Jak hodnotíte tuto dobu?

Od počátku jsem byla toho názoru, že čeští unitáři si pro své nejdůležitější funkce vystačí se svými členy. Například funkci ústředního duchovního zastával krátký čas reverend Mikota. Kdyby v této službě setrval více roků, mohla si Unitaria ušetřit mnoho problémů a nemusela prožívat poměrně dlouhé obtížné období, právě v době, kdy byla vzhledem k duchovním věcem příznivá celospolečenská atmosféra, možnost „nabrat dechu a sil“ pro nadějný rozvoj. Škoda těchto let!

Co pro vás bylo (nebo je) na duchovenské práci nejobtížnější a co vás na ní nejvíce baví, případně naplňuje?

Unitářský duchovní, starší nebo zánovní, ať se snaží, jak se snaží, vždy mu něco práci maří.

... protože všem zavděčit se nesvedou, každý udělá nejlépe, když zůstane sám sebou.

A to je podle mého svízele a zároveň radost tohoto krásného, mnohostranného a tvůrčího povolání.

Co považujete profesně za svůj největší úspěch a co se vám třeba nepodařilo, byť jste se snažila?

Začnu tím, co se nepodařilo. Už za bratra Mikoty jsme marně sháněli pro brněnskou obec vhodné prostory. Obec se mnohokrát stěhovala. Po své ordinaci jsem zařídila nájem v Moravském zemském muzeu, později jsme se scházeli v Domě stavbařů a na jiných místech. Časté stěhování nebylo pro obec příznivé a ani v současnosti nejsou prostory pro naši činnost ideální.

První svatební obřad, který Jarmila Plotěná vedla. Brno-Řečkovice, 2003.

A úspěchy? Ty lze z různých hledisek hodnotit různě. Vážím si své obce, myslím, že jejími členy jsou velmi hodnotné osobnosti.

Jak vidíte současnou situaci českého unitářství?

Do ideálního stavu daleko, máme se ještě všichni co učit.

A jak jeho budoucnost?

Mohla by být dokonce velkolepá, nad naše očekávání. Dnešní člověk má často dosti dobré hmotné zabezpečení, ale jeho duše je smutná a hledá duchovní domov. A nezapomínejme, že je také mnoho těch, kteří potřebují pomoc všestrannou, nejen duchovní, ale především tu nejzákladnější hmotnou, lidskou. Mnoho těch, o něž se z nějakého důvodu nikdo nezajímá. Ti všichni na nás čekají. Od toho, abychom jim pomáhali, jsme přece tady.

Co byste ještě chtěla dokázat nebo zažít v souvislosti s unitářstvím?

Myslím, že máme v naší obci literární poklady dosud nepublikované – sborníky bratra Mikoty a jiné starší texty, které by si zasloužily uspořádání a vydání. Ráda bych také vydala nějaké vlastní texty, ty „ze šuplíku“. Zkrátka ráda bych v souvislosti s unitářstvím hodně tvořila, v tom vidím smysl. A také více oslovit veřejnost, to je pro rozvoj obce důležité.

Máte nějaký sen?

Ano a velký, přesně podle antického pojetí: přála bych nám všem nějaké zásadní a šťastné procitnutí.

Rozhovor připravila K. Ledererová Kolajová

Vyrovnaný život

Jill McAllisterová

Toto své zamyšlení si dovolím začít odkazem na dílo spisovatelky, básnířky, scenáristky Mayi Angelou, což je jedna z mých životních hrdinek. V jednom svém díle popisuje: „Účastníci přijímacího kurzu v našem sboru vyplňují na konci každého setkání informační formulář. Do kolonky předsevzetí zapisují různé záležitosti, touhy a sliby, které se v jejich životě objeví. Bývají tam různé věci, třeba lovení motýlů, děti s postižením se chtěly naučit plavat a tak podobně. Loni na jaře napsala jedna paní jen čtyři slova: Trying to be faithful. (Snažit se být věrná.) Dlouho do noci jsem o těch slovech přemýšlela. Styděla se ta žena za nějaké vážné pochybení, jehož se v životě dopustila? Má nějakou závislost? Byla tam s manželem; má tedy nějaké problémy v manželství?

Když jsem se s ní příští měsíc setkala, vysvětlilo se to. Snažila se vyhnout takzvanému formálnímu křesťanství, které pokrývá všechny možné potřeby, jen ne ty duchovní. Říkala, že nepotřebuje slyšet, jak málo toho stačí v životě dělat, aby byla považována za křesťanku, protože ví, že křesťanský život je dřina.“

Žít život v souladu se svým náboženským přesvědčením je opravdu extrémně náročné. Cvičíme to a cvičíme, snažíme se osvojit si aspoň základy. Většinou je to nevděčná práce. Jsem přesvědčena, že to nikdy nevypadá profesionálně. V náboženském životě ostatně nic takového neexistuje. Vždyť jak bychom se mohli stát experty na to, abychom v každodenních věcech viděli ohromný životní dar, který jsme od Boha dostali? Jaký druh mistrovství by to byl zapotřebí k tomu, abychom nepřetržitě žili nesebeckou službou?

Proto je třeba, abychom „cvičení víry“ vnímali a praktikovali smysluplně. Ano, všechno je to cvičení. „Pracuji na tom, abych byla křesťankou, a to je vážná věc,“ poznamenává Maya Angelou. „Není to nic, o čem by si člověk mohl říct: Aha, tak už se mi to povedlo! Už mám hotovo! Celý den jsem se tím seriózně zabývala. – Celý den se o to snažte. A večer, když jste k sobě poctiví a máte trochu kuráž, tak se na sebe podíváte a říkáte si: Hm, dnes jsem to pokazila jenom šestaosmdesátkrát! Tak to by šlo...“ napsala Maya Angelou.

Martin Luther kdysi zpochybnil samotné jádro křesťanství svým učením, které spočívalo v myšlence, že život je procesem vznikání. Ten-

Maya Angelou (1928–2014), americká spisovatelka, básnířka, scenáristka, filmová producentka a aktivistka. (Foto převzato z: [commons.wikimedia.org/wiki/File:Angelou_at_Clinton_inauguration_\(cropped_2\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Angelou_at_Clinton_inauguration_(cropped_2).jpg))

to život není spravedlivý, ale je růstem ke spravedlivosti. Není zdravím, ale uzdravováním. Není bytím, ale stáváním se. Není spočinutím, ale cvičením. Ještě nejsme tím, čím máme být, ale rosteme směrem k tomu.

Lutherovo přesvědčení, že křesťanský život je vždycky neukončeným výtvořem, se teh-

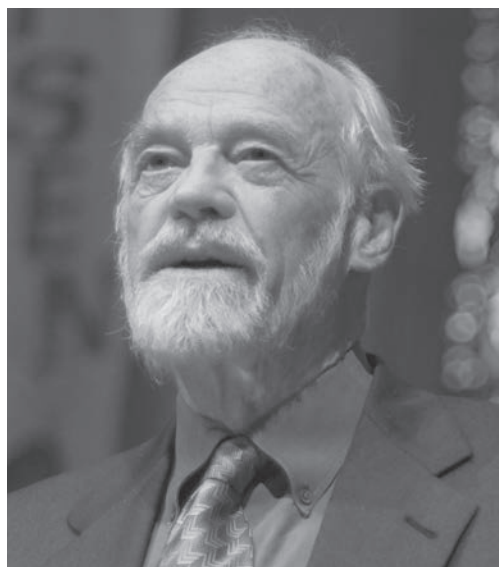
Martin Luther (1483–1546) německý teolog, kazatel a reformátor. (Obr. převzat z: content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2064107_2064159,00.html.)

dejší církvi nelíbilo. Během měsíce byl exkomunikován. Jenže my stále žijeme ve stejné kultuře, která oceňuje výsledky, rychlost a zdatnost. Dejme ještě jednou slovo Maye Angelou: „Vždycky jsem užaslá, když ke mně lidé přijdou a říkají: Jsem křesťan! – A já si vždycky pomyslim: Už? – Vám se to už podařilo? Ach Bože, kéž bych to uměla také tak rychle...“

Znala jsem křesťanského duchovního a vzdělance Eugena Petersona. Původně vyučoval teologii, ale po třicátém roce života zjistil, že ho víc přitahuje praktický rozvoj než pouhé učení teorie. Tak založil nový sbor, původně asi třicet lidí, a dělal v něm čtyřicet nebo padesát let duchovního. Za tu dobu počet členů vzrostl na více než čtyři stovky. A protože původně byl odborníkem na biblickou hebrejštinu a na latinu, napsal mnoho komentářů k Písmu. Před deseti lety přeložil sám bibli, slovo od slova. Vytvořil překlad zvaný *Poselství (The Message)*, ve své vlastní, svébytné a velmi moderní podobě jazyka. Některé části té knihy jsou prostě strhující čtení,

na rozdíl od toho, když je čtete v té nebo oné starší jazykové verzi. Vidíte, jak v jeho životě promlouvá Bůh. Je to nádherné.

O jedné z jeho promluv jsem musela dlouho přemýšlet. Psal o kontemplativním životě a o tom, jak ho nějaký vyrovnaný život nejprve vlastně vůbec nezajímá. Říkal: „Když jsem začínal v duchovenské službě, šlo mi hlavně o to, dělat skutečně dobrou práci. Být co nejlepším duchovním. Shromáždit velký, rozrůstající se sbor, který by dokázal získávat peníze, dělal by dobré věci a měl dobré jméno. A pak jsem se najednou podíval na lidi, jimž jsem dělal kněze a kteří ke mně přicházeli se svými životy – a uvědomil jsem si, že je ve skutečnosti využívám. Že je využívám k vytváření image úspěšného náboženského života. A to mnou otřásl. Tak jsem se rozhodl nevěnovat se už dál duchovnímu byznysu, očekáváním nebo tomu, jak moji činnost přijme společnost, dokonce ani úvahám, co bychom v duchovním životě měli dělat, ale duchovnímu životu samotnému. Duchovnímu životu každého člověka. [...] Zkusme povolit zdroji života, aby žil skrze nás. Uvědomujeme si, že nic z toho, co se děje ani co děláme my

Eugene Hoiland Peterson (1932–2018), americký presbyteriánský duchovní, teolog, pedagog, spisovatel a básník. (Foto převzato z: [commons.wikimedia.org/wiki/File:Eugene_Peterson_\(cropped\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eugene_Peterson_(cropped).jpg).)

sami, nezáleží jenom na nás. Nemůžeme ovládat svůj život dost na to, abychom ho prostě popadli, měli ho v rukou a uskutečnili všechny dobré věci. To není možné. Vždyť jsme jenom lidé. Když se však život pohybuje skrze nás, když jsme dost otevření pravdě a opravdovosti, můžeme se stávat láskou, která k nám přichází. To může být nejprve trochu překvapující, ale je to pro náš život zásadně důležité.“

Peterson řekl, že náboženský život, který chce pěstovat v sobě i ve členech svého sboru, je život ve shodě. Ve shodě mezi záměry toho, co děláme, a důsledky, s nimiž se ztotožňujeme. Abychom se prakticky učili žít své životy, abychom se stávali tou podobou života, po které toužíme.

Myšlenka vyrovnaného života nespočívá v poklidném stažení se ze světa, o tohle nejde. Znamená žítí v souladu s našimi hodnotami, v souladu mezi tím, co říkáme, a tím, jak žijeme. Toto je základem kulturního i duchovního života.

Obnáší to zkusit se soustředit na hlubší porozumění tomu, co ve skutečnosti znamená společenství – tedy skutečnost, že nikdo z nás vlastně nežije sám. Žijeme každý po svém, ale ne o samotě, a shromažďujeme se proto, že se navzájem potřebujeme a chápeme; že potřebujeme společenství – a že se zároveň stále musíme učit, jak se takové společenství vytváří. Patří k tomu samozřejmě všechny společenské akce, které pořádáme, i nedělní kávy (ty potřebují každý týden). Všechno, co děláme, nám pomáhá vytvářet vzájemná propojení. Ale co máme dělat především, je pomáhat si navzájem žít náboženským nebo duchovním životem. K tomu nemusíte používat jazyk náboženství nebo spirituality. Můžete to popisovat i psychologicky: Pomáhat si ve zrání. Být opravdovější. Zbavovat se obav a strachů. Méně toho předstírat sobě i druhým. Přemýšlet o tom, kdo jsme, kde se nacházíme a co potřebujeme. Zkrátka snažit se žít vyrovnaný život.

Je to každodenní výzva. Protože to není život, o němž bychom uvažovali před několika lety. Není to svět, o němž bychom si mysleli, že se do něj někdy dostaneme, nebo o němž bychom si mysleli, že si ho zasloužíme. Je to svět, jaký je. A každý den jsme znovu a znovu

„Chci mít odvahu k tomu, abych zasadila další jabloň. To znamená žít každodenně tak, aby až přijde den, kdy umřu, to byl radostný okamžik.“
(Foto © Shutterstock.com.)

povolávání k tomu, abychom žili tím nejlepším možným způsobem.

Můj manžel, který pochází z Německa, mi připomněl další citát z Martina Luthera, který nyní dávám k úvaze: „I kdybych věděl, že se zítra svět rozpadne na kousky, stejně bych dnes zasadil jabloň.“ – A já to cítím stejně. Chci mít odvahu k tomu, abych zasadila další jabloň. To znamená žít každodenně tak, aby až přijde den, kdy umřu, to byl radostný okamžik. A abych tu radost mohla sdílet s druhými.

Myslím, že to, k čemu jsme povoláni, co máme dělat a nač se soustředit, je v jistém smyslu důležitější, závažnější, než sami sobě kolikrát dovolíme pomyslet.

Existuje mnoho a mnoho tradičních způsobů duchovní praxe, jimiž se lze přibližovat vyrovnanému životu, které mají lidé ozkoušené

po celé věky a v rámci celých kultur. Některé z nich se užívají i ve více tradicích. Kniha od Rogera Wallfixe *Sedm (Seven)* představuje sedm z nich, o nichž autor říká, že jsou věčné, a já si je dovoluji zde zmínit, neboť mnozí z nás je užívají.

Jednou z takových praxí je, že zkoumáte motivace svého chování a sledujete, po čem byste mohli přestat toužit – po pohodlí, po tom, abychom vypadali dobře... –, prostě omezit toužení a zjišťovat, jaké jsou skutečné potřeby vašeho nehlubšího já.

Další je kultivace emoční moudrosti. To znamená učit se zacházet s emocemi. Porozumět tomu, že je ve mně smutek i hněv, radost i žal, neohrabanost a trapnost... – a že to jsem já! A že je to v pořádku. To je emoční inteligence.

A také žít eticky. To je středobodem naší náboženské tradice. Ale žít eticky neznamena jen tak postávat a říkat si: „Já jsem etický člověk!“ Protože být etický, k tomu je třeba znát vztah, který etika vyžaduje, a porozumět mu. Jen druhý člověk vám může říct, jestli žijete eticky nebo ne. Protože to vyplývá z účinků, které má vaše chování na druhé.

Velmi známou praktikou je soustředění mysli, všemi možnými způsoby. Nabízí se jich hodně: trénink mindfulness, meditační praktiky a tak dále.

Potom praxe, jíž se říká duchovní vize. Učit se rozpoznávat posvátné, které je ukryto ve všem. Rozpoznávat, co znamená ono slovo „svaté“.

Sex kultivuje duchovní inteligenci, což zároveň znamená kultivovat moudrost, která samozřejmě není totéž co vědění.

A nakonec praktikovat žítí v radosti ze služby a velkorysosti.

Žádná z těchto praxí nám není úplně neznámá. Roger Wallfix ovšem říká, že je třeba, aby si každý našel svou vlastní cestu a usilovně na ní pracoval. Tím se můžeme stávat vyrovnanějšími. A to jde: vyrovnanější život. Znamená to žít v souladu s našimi nejvyššími hodnotami. Je to velice těžké a my se to někdy snažíme zvládnout za každou cenu. Dělat ještě víc! Když si přečtu ještě jednu knížku, tak už tu odpověď dostanu a podobně.

Ale možná, že dnes je zrovna namísto toho zapotřebí spíš taková praxe, která nechává věci plynout, vplývat do tohoto světa. Uvědomovat

„Velmi známou praktikou je soustředění mysli, všemi možnými způsoby. Nabízí se jich hodně: trénink mindfulness, meditační praktiky a tak dále.“ (Foto © Shutterstock.com.)

si, o kolik je svět, v němž žijeme, větší než my, o kolik složitější a jiný než to, zač ho pokládáme, nebo jaký chceme, aby byl. Začít se učit vnímat sebe samé jako součást tohoto světa. Ne jako cosi, co je od něj odloučené, oddělené od „lidí, co dělají hrozné věci“ – a kteří přece nejsou jako já, nebo jako my... Vždyť všichni jsme přece nerozlučně a niterně propojeni.

Před několika lety jsem se to pokusila vyjádřit takto: dělat, co je třeba. To nemusí nutně znamenat, že budeme akční a rezolutní. Spíše to, že si začneme uvědomovat váhu, tíži našich vlastních očekávání i to, jak nám paradoxně mohou bránit v růstu. Že si budeme lépe uvědomovat svou provázanost s veškerenstvím, hloubku svého nejnuitrnějšího já i skutečnost,

že život nás posouvá (každého z nás!) od zrození ke smrti já. Možná to je cesta, jak se uvést do souladu s posvátnem.

Život nás posouvá. Myslíme si, že to my se hýbeme, ale ve skutečnosti je to život, který nás posunuje od zrození ke smrti. A co je to zrození? Odkud pocházíme? A co je to smrt? Kam směřujeme?

Zkusme někdy nezaznamenávat v životě jen jednotlivé události, ale vnímat, že jsme „uvnitř“, v tom posvátném, uvnitř samotného života, který je vždycky víc, než jsme my sami. A právě proto, abychom se postupně dostávali do souladu s posvátnem života, je třeba dávat věcem větší volnost, aby si plynuly po svém.

přeložila Ruth Weiniger

Jako v ráji

Tera Kleinová

**Jaké by to bylo, ocitnout se v ráji? Jak by to podle vás v ráji vypadalo, vonělo a znělo?
A jak byste se tam cítili?**

„Vstoupil jsem do ráje a spatřil počátek vod...“ (Foto © Shutterstock.com.)

Náboženské spisy od nepaměti přinášejí lákavé popisy toho, jaké to v ráji bude. Tyto obrazy také sehrály zásadní roli v příbězích o Stvoření a v učení o spáse a vzkříšení. Jeden křesťanský text ze třetího století našeho letopočtu ráj popisuje takto: „Vstoupil jsem do ráje a spatřil počátek vod a anděl mi pokynul. [...] A když jsem vešel dál, uviděl jsem zasazený strom, z jehož kořenů vytékala voda a který představoval počátek čtyř řek. A na tom stromě dlel Boží duch, a když vydechl, vody se daly do pohybu a já řekl: Pane, to ten strom sám uvádí vody v pohyb? A on mi pravil: Od samého počátku, ještě déle, než existují nebe a Země, na tom stromě dlí Boží duch; pročez kdykoli on vydechne, začne ze stromu téci voda.“¹

Srdce ráje představují čtyři milované řeky v poušti, které udávají rytmus života společenství a poskytují mu životadárnou tekutinu. Domnívám se, že kdybychom porovnali, jak si každý z nás ráj představuje, žádná z těchto představ by nebyla stejná. V některých by byly místnosti plné knih. V jiných by vzkvétaly permakulturní farmy, které by sytily okolní města. Vy si zase možná ráj představujete jako velké město se spoustou zeleně, kde jsou jednotlivé

čtvrti propojeny autobusovými linkami, železnicí, cyklostezkami a cestičkami pro pěší.

Mně osobně se líbí všechny uvedené představy, ačkoli se kloním spíše k tradičnějšímu obrazu ráje. Když jsem se poprvé zamyslela nad jeho teologickým pojetím, vybavil se mi příběh hebrejského a křesťanského Stvoření: „Na počátku byl dech. A ten dech byl u Boha. A ten dech byl Bůh.“

A jak dech tiše plul nad nedozírným územím vší existence, objevila se překrásná zahrada obšpaná ovocem a plná bujné zeleně, kde se po stromech pnul břečtan a kde lidé, zvířata a vůbec vše živé přebývaly ve vzájemném souladu. Zajímalo mě, co si pod výrazem ráj představují jiní lidé, a tak jsem si na internetu procházela různá vyobrazení ráje. Obrazovka se mi zaplnila azurově modrou oblohou, tyrkysovými vodami Karibiku, písčnými plážemi a palmami, vše daleko od civilizace.

To je naše moderní vize ráje. Únik před horkem a zimou do ideálních dvaadvaceti stupňů, únik před dopravními zácpami a stresem, únik do ostrovní idylky, kde není odpovědnost ani úmorná práce, jen klid a pohodlí.

Když jsem se zeptala svého muže Jonathana, co ho napadne, když slyší slovo ráj, odpověděl bez váhání: „Písnička Paradise By the Dashboard Light od Meat Loafa!“ Takhle si tedy ráj rozhod-

1 Rita Nakashima Brocková a Rebecca Ann Parkerová, *Saving Paradise: How Christianity Traded Love of This World for Crucifixion and Empire*, s. xiv.

„Vy si zase možná ráj představujete jako velké město se spoustou zeleně, kde jsou jednotlivé čtvrti propojeny autobusovými linkami, železnicí, cyklostezkami a cestičkami pro pěší.“ (Foto © Shutterstock.com.)

ně nepředstavuji, ale je to dobrý příklad toho, že každý z nás na teologické otázky odpovídá ve svém vlastním myšlenkovém kontextu.

V židovské tradici plul dech/vánek/duch – hebrejsky ruach – nad vodami světa a z něho počal život. V jednom příběhu o stvoření světa v knize Genesis je každá fáze stvoření završena slovy: „Viděl, že to je dobré.“ Místo výrazu „dobré“ používají některé překlady výrazy „nádherné“, „požehnané“, „krásné“. Když se oddělila země od moře, bylo to nádherné. Každá rostlina a každý plod, který se objevil, byl požehnaný. A když se den oddělil od noci na znamení časů, dnů a let, bylo to krásné. Svět byl příjemným místem a očekávalo se, že lidé budou o úžasný dar života pečovat se stejnou vervou, s jakou Bůh pečoval o ně. Jedna z raných hebrejských představ o dokonalém Stvoření je zobrazena v následujícím úryvku z Písni písní:

*Kvítví se ukazuje po zemi,
čas prozpěvování je tu,
hlas hrdličky
zní po kraji.
Fíkovník nasýtil své plody mízou,
révový květ
svou vůni vydává.²*

V dávné hebrejské tradici i v představách prvních křesťanů nebyl ráj ničím mimo tento svět. Věřilo se, že ráj leží na Zemi, nedaleko od sud, za tamtějšími horami, směrem na východ. A ukazuje se, že v pozemský ráj, do kterého můžeme vejít už za našeho života, věřili i naši univerzalističtí předchůdci.

Mezi prvními z nich byla anglická univerzalistka a mystička Jane Leadeová, která již v 17. století vybízela k vytvoření pozemského ráje. V jejích denících se dočteme o tom, jak si ráj představovala z duchovního pohledu. Jejími slovy: „Vstup do ráje představuje duchovní transformaci v člověka zakořeněného v lásce, který roste a rozkvétá jako květina v Zahradě boží [...] lidé by se mohli stát stromy rostoucími z úrodné půdy moudrosti a dobroty, které berou vodu z řeky života a plodí soucit, štědrost a hojivou sílu. Ráj můžeme mít už teď [...] a naše vlastní životy se mohou stát součástí jeho obnovy.“³

Srovnáme si její vyjádření s křesťanským textem ze třetího století, o kterém jsem se zmínila před chvílí. V něm autor vstupuje do ráje, je však jen divákem, který krásy a slasti pozoruje asi tak, jako návštěvník muzea pozoruje vysta-

2 Starý zákon, Píseň písní, 2:12–13.

3 Citováno z: www.uuworld.org/articles/early-christians-emphasized-paradise-not-crucifixion, 12. 7. 2017.

vené exponáty. Těší se z nich, avšak zároveň si od nich udržuje jistý odstup. V univerzalistickém pojetí, které Leadeová představila, je však ráj místem tak pozemským, že my sami jsme květinami v něm. My sami jsme stromy.

Duchovně vnímavý člověk sám ztělesňuje slasti, požehnání a krásy, které nám přináší dar Stvoření. My jsme rájem a ráj je námi!

Toto pojetí se v univerzalistickém pohledu na svět zachovalo. Později se mu věnoval i Hosea Ballou, univerzalistický duchovní 19. století, který tvrdil, že ráj existuje teď a tady, v přítomném dni a přítomném věku, projevuje se krásou a je vymezen vztahy založenými na spravedlnosti a vzájemnosti. Přijmeme-li skutečnost, že jsme nedílnou součástí ráje, znamená to také, že musíme přijmout i odpovědnost za svůj pozemský domov, za ty, se kterými žijeme, a za místa, která obýváme. Univerzalistický duchovní 20. století Clarence Skinner to popsal takto: „Svět vnímáme jako radostné místo, kterým má být. [...] Je povinností moderního náboženství vnímat svět jako posvátný. Nejsilnějším motivem již není útěk z pozemské existence, nýbrž snaha o to, aby pozemská existence byla co nejnaplněnější a nejšťastnější.“⁴

Pro univerzalisty ráj byl a je „místem, kde lidé bojují proti nespravedlnosti a kde je naším

„Kvítí se ukazuje po zemi, čas prozpěvování je tu, hlas hrdličky zní po kraji. Fíkovník nasýtil své plody mízou, révový květ svou vůni vydává.“

(Foto © Shutterstock.com.)

„Svět vnímáme jako radostné místo, kterým má být. Je povinností moderního náboženství vnímat svět jako posvátný.“ (Foto © Shutterstock.com.)

úkolem rozvíjet svou moudrost a schopnost milovat“.⁵ Tato představa se mi velice líbí a myslím, že by mohla vyjadřovat poslání Throopova unitářského univerzalistického sboru: Přijďte sem, kde bojujeme s nespravedlností, rozvíjíme svou vnitřní moudrost a sílu a prohlubujeme svou schopnost milovat svět.

Není vždy jednoduché přijít na to, jak svět milovat a jak vytvořit pozemský ráj, ve kterém si všichni budou moci dopřávat hojnosti života. My sami býváme překážkou. Překážkou bývají i situace, které prožíváme. A často je překážkou i sám svět se všemi nároky, které na nás klade.

Zkusme se zamyslet nad představou Jane Leadeové, podle níž je naše pozemské tělo součástí ráje. Zkusme uzavřít příměří se svým tělem. Snažme se na něj nezlobit za to, co nedokáže. Nebo za to, že nevypadá podle našich představ. Soustředme se na chvíle, kdy je nám oporou. Soustředme se na chvíle, kdy cítíme, že náš dech plyne ve stejném rytmu jako život kolem nás. Soustředme se na chvíle, kdy vnímáme, že jsme pevně zasazeni v zemi. Soustředme se na chvíle, kdy nasáváme moudrost a dobro, které nás obklopují.

V takových chvílích jsme středem ráje. Jsme nedílnou součástí pavučiny života a světu, jenž nás potřebuje, každý z nás nabízí soucit, štědrost a hojivou sílu. Tak, jak to nikdo jiný nedokáže.

přeložil Tomáš Martišek

4 Citováno z: www.uuworld.org/articles/early-christians-emphasized-paradise-not-crucifixion, 12. 7. 2017.

5 Marilyn Sewell, citováno z: www.huffingtonpost.com/marilyn-sewell/unitarian-universalist-theology_b_870528.html, 9. 7. 2017.

Historie ženského unitářského hnutí – vznik a činnost Alliance unitářských žen do roku 1935

Lucie Hrabánková

ZÁKLADNÍ PŘEHLED

První národní organizace unitářských žen na světě byla založena v roce 1890 v USA pod názvem Aliance unitářských žen. V roce 1963 se v USA spojila Aliance unitářských žen s Asociací univerzalistických žen a takto vznikla Federace unitářských univerzalistických žen (Unitarian Universalist Women's Federation).¹ Jejimi hlavními aktivitami jsou fundraising, působení v sociální sféře a filantropická, výchovná a misionářská práce. Je organizací, která zajišťuje spravedlnost pro ženy a propaguje jejich spirituální růst. Je to nezávislá nezisková korporace a jedna z partnerských organizací americké Asociace unitářů univerzalistů (UUA).

Ve Velké Británii se ženská unitářská organizace jmenuje Unitarian Women's League.² Byla založena v roce 1907 Helen Brooke Herfordovou (jejíž otec byl unitářským duchovním v Chicagu) a Rev. Williamem Copelandem Bowiem. Helen se při návštěvě zasedání Mezinárodní rady unitářů a liberálních křesťanů (International Council of Unitarian and Other Liberal Christian People) v Bostonu inspirovala Aliancí unitářských žen v USA. Na první veřejné schůzi dne 11. června 1908 v Londýně ustanovila, že účelem Women's League je především:³

1. Povzbudit život v obcích a přivést ženy blíže ke spolupráci a zapojení ve společenství.

2. Podporovat zakládání místních ženských poboček ve spojení s obcemi a místními organizacemi.

1 Převzato z: www.uuwf.org, 15. 2. 2019.

2 Převzato z: www.ukunitarians.org.uk/womensleague/womhistory1.html, 15. 2. 2019.

3 Judy Hague (ed.), *A Century of the Unitarian Women's League 1908-2008. A Selection from the League Newsletter*, London 2008.

Mája Čapková, zakladatelka Alliance unitářských žen (v roce 1924, tehdy ještě v rámci Společnosti Svobodného bratrství) a do roku 1939 její předsedkyně. (Foto archiv NSČU.)

3. Navrhovat způsoby plnění potřeb, zvyšovat vliv naší víry, asistovat britským a zahraničním unitářským asociacím v jejich misionářské práci a shromažďovat informace v zájmu našeho náboženského směřování.

K hlavním aktivitám britské Unitarian Women's League patřilo:⁴

1. Vydávání zpravodaje jednou měsíčně, nejdříve, od roku 1909, ručně psaného a šířeného

4 Tamtéž.

Ženy z Alliance v rámci velikonočního programu pro maminky s batolátky, 1949. (Foto archiv NSČU.)

pouze mezi sekretariáty kongregací, od roku 1911 tištěného.

2. Sociální práce – především pomoc uprchlíkům.

3. Od roku 1931 provozování hostelu pro ženy v Londýně.

4. Od roku 1933 pomoc unitářské komunitě v Indii – Khasi Unitarian Union. Jedna z nejvýznamnějších členek ligy té doby, unitářka Margaret Baarová, zde například otevřela dvě školy.⁵

Britská organizace, stejně jako americká, je dodnes činná a aktivní, byť v Británii je v současné době její členská základna složena poněkud z unitářek v seniorském věku.

ČESKÉ ZEMĚ

U nás s myšlenkou založení ženské unitářské organizace přišla Mája Čapková, poslední manželka dr. N. F. Čapka, rovněž inspirovaná vzorem

⁵ Judy Hague (ed.), *A Century of the Unitarian Women's League 1908-2008. A Selection from the League Newsletter*, London 2008, s. xx. Dostupné z: www.ukunitarians.org.uk/womensleague/womhistory1.html

z USA, ale i z Anglie. Dne 1. října 1925 se konala první schůze unitářských žen.⁶ Odsouhlasily si na ní název Ženy Svobodného bratrstva. Proběhlo zde také hlasování o představenstvu a byl zaslán pozdrav ženským unitářským organizacím v USA a Británii. Na jednání této schůze se, mimo jiné, odsouhlasilo vytvoření několika specializovaných oborů, jejichž názvy napovídají, na co byly zaměřeny: hostitelský, sociální, knihovni, květinový, jeslový a rodičovský, přičemž zodpovědnou osobou byla u posledních dvou jmenovaných právě Mája Čapková.⁷

Odsouhlasený měsíční příspěvek činil 50 haléřů. Schůze se konaly pravidelně každých čtrnáct dní, od poloviny roku 1926 jednou měsíčně. Na úvod každé schůze zazněla modlitba a zpívala se unitářská píseň.

V roce 1931, konkrétně na schůzi konané 14. října, se přítomné sestry v souvislosti s ustavením NSČU a její registrací státem usnesly transformovat Ženy Svobodného bratrstva na

⁶ Archiv NSČU, karton 7, složka Alliance unitářských žen; zápisy ze schůzí, zápis ze dne 1. 10. 1925.

⁷ Tamtéž.

Allianci unitářských žen.⁸ Účelem této aliance bylo:

„1. Především pěstit náboženský život ve smyslu unitářském. Jinými slovy: šířiti dobrou vůli mezi lidmi, nečekati víc, než co jsme samy daly a obětovaly, šířiti zdraví a dobrou náladu, pěstit zbožnost denního všedního života v zkrášlování a zdokonalování sebe a všeho, čím žijeme, a zanechávati na všem stopu božích člověka, který žije plně každým okamžikem, ač ví, že jest občanem věčnosti.

2. Organizovat místní Aliance žen pro šíření unitářského smýšlení a pro získávání nových členů.

3. Společně se vzdělávat a nabádat k velkému životu, přitom stále získávat a šířit vědomostí o všech věcech vztahujících se na unitářství.

4. Vynacházet cesty a prostředky pro úspěšnou a užitečnou práci, která by sloužila naší náboženské obci. Ku př.: postarati se při přednáškách o úpravu a výzdobu sálu, přispěti na vybudování a udržování našeho ústředí, konat sociální a jiné práce v mezích našich úkolů.

5. Pěstit přátelské styky s podobnými organizacemi žen doma i v zahraničí.⁹

Když to porovnáme s tehdejšími programovými prohlášeními amerických i britských unitářek, zjišťujeme, že české sestry v ničem nezaostávaly, ba naopak: prohlášení českých žen je v mnoha ohledech promyšlenější a propracovanější.

Činnost Alliance unitářských žen zahrnovala také „různé charitativní aktivity, pořádání výletů i kurzů společenského chování. Členky Alliance navštěvovaly rovněž nemocné a chudé unitářské sestry a snažily se pomoci jak duchovně, tak materiálně. Pořádaly přednášky s duchovní tematikou a schůzky věnované literatuře. Organizovaly dobročinné večírky a rovněž kurzy pro maminky s batolátky nebo vedení domácnosti a správné výživy“.¹⁰

Ze zprávy předsedkyně sestry Máji Čapkové na sněmu československých unitářů dne 24. února 1935 se dozvídáme:

8 Archiv NSČU, karton 7, složka Aliance unitářských žen; zápisy ze schůzí, zápis ze dne 1. 10. 1925.

9 Tamtéž.

10 Radovan Lovčí, Mája Veronika Čapková.

In: *Památky, příroda, život: vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*, roč. 45, 2013, č. 2, s. 5–32.

„Do roku 1930 byla to jen malá skupina žen, která tu a tam se sešla k nějaké společné práci. Pořádaly celou řadu zdařilých večírků a vykonávaly takové funkce, které právě ženě odpovídají. Na podzim roku 1930 založily Alianci unitářských žen, do které se postupně přihlásilo přes 200 žen. Z nich pak kolem 40 se stále zúčastňovalo různých podniků. Mohu směle říci, že se unitářské ženy zhostily úkolů, které si vytkly, přímo velkolepě. Scházely jsme se měsíčně a opravdu se vzdělávaly a nabádaly k velkému životu. Sdružovaly jsme naše mladé maminky a pomáhaly jim radou a přednáškami o výchově a zdraví dětí. Pracovaly jsme jako dobré misionářky a některá sestra se zvláště vyznamenala na tomto poli. Tak jedna získala 17 unitářů. V posledních dvou letech sbíraly jsme šatstvo a opravené zasílaly chudým. Nejdůležitější naší funkcí v uplynulém období však bylo vybavit sekretariátní místnosti, aby dobře mohly sloužit jak našemu společenskému životu, tak i administrační potřebě. Dnes, kdy se v kanceláři vykoná tolik práce, nikdo si nedovejde představit, jak by se vše vykonalo bez pomůcek, které ženy zakoupily. Kupříkladu nebyl by tam psací stroj se speciálním stolem, nebyl by tam ani rozmnožovací stroj, na který nám z velké části přispěly americké ženy, ani adresotyp, který stál 2039,45 Kč.“¹¹

Mája na sněmu vyzdvihla činnost žen v zařizování ústředí, výmalby Arkony, výdaje spojené se schůzemi, květinovou výzdobou při slavnostech, které byly hrazeny z přebytků pořádaných večírků a bazarů a dále z příspěvků a peněz za koláče, které sestry střídavě pekly a prodávaly v nedělní škole.

Světová hospodářská krize postihla všechny oblasti lidského života. Nevyhnula se ani unitářskému prostředí. V této době významně pomáhaly ženy sdružené v Alianci unitářských žen se sháněním prostředků nutných k zajištění činnosti a fungování unitářské obce. Jako nejbližší úkoly si ženy vytkly se nadále vzdělávat a růst, a proto se rozhodly i nadále scházet. Dále chtěly organizovat podobné skupiny unitářských

11 Archiv NSČU, karton 9, složka Zápisy SS 1930–1936; Zpráva předsedkyně sestry M. Čapkové o činnosti Alliance unitářských žen, přednesena na sněmu čsl. unitářů dne 24. února 1935.

Ženy z Alliance na výletě ve Stromovce v roce 1965. (Foto archiv NSČU.)

žen tam, kde už jsou stále unitářské skupiny. (Do roku 1935 byla ohniskem působení Alliance žen především Praha.) Ostatně, význam ženského unitářského sdružení v těchto nelehkých dobách výstižně opět shrnula tehdejší hlavní vůdčí osobnost Alliance, Mája Čapková, když uvedla: „A naším třetím úkolem, a to tím největším dnes, je semknouti se v jednu rodinu a držet pevně pochodeň víry, lásky a naděje, tak aby zasvítily i těm, kteří dočasně ztratili zrak. Silná je žena tam, kde je kus jejího srdce. Je vytrvalejší než muž a vždy plná očekávání. Čím větší je úkol, tím více roste její odvaha a porozumění. Doba je zlá – ale my, unitářské ženy, se jí nebojíme. S novou dobou přijdou nové úkoly, a proto stůjme pevně každá na svém místě.“¹²

Vždy mě zajímala témata související s činností žen. Konkrétně v unitářství mě zaujalo, že mnohem dříve, než bylo v běžné společnosti zvykem, poskytlo ženám možnost seberealizace a podílení se na rozhodování, kdy ženy byly přítomny i ve vedení NSČU – v ústředním správním sboru. Unitáři byli vlastně průkopníky ve směřování k rovnoprávnosti mezi ženami a muži.

Domnívám se, že dnešní společnost by potřebovala více takových ženských osobností, jako byla Mája Čapková a její sestry z Alliance unitářských žen. Nechme se tedy jimi alespoň inspirovat.

¹² Archiv NSČU, karton 9, složka Zápisy SS 1930–1936; Zpráva předsedkyně sestry M. Čapkové o činnosti Alliance unitářských žen, přednesena na sněmu čl. unitářů dne 24. února 1935.

Bratr Jiří Gabriel – přítel, kterému jsem mohl důvěřovat

Kdybych si měl vzpomenout, kde jsem poprvé potkal br. Jiřího Gabriela, byl by to celounitářský sněm, který se konal v roce 1999. Uskutečnil se v husitském kostele na pražských Vinohradech. Bylo to přelomové období, kdy se rozhodovalo o další budoucnosti českých unitářů. V té době superintendent Vladimír Strejček stále ještě pobýval Paláci Unitaria na adrese Karlova 8. A právě na tomto sněmu jsem se poprvé viděl s Jiřím. I když jsem tehdy neměl možnost si s ním osobně popovídat, působil na mne jako velmi sympatický a milý člověk. To mne potěšilo, neboť jsem české unitáře teprve objevoval a milí a přátelští lidé byli dobrým znamením, že jsem ve správné společnosti.

Ing. Jiří Gabriel a JUDr. Václav Antropius.
(Foto 2001, archiv NSČU.)

Když jsem se stal ústřední duchovním, mohl jsem Jiřího poznat i jako kolegu v našem ústředí. Nejprve jako místopředsedu ÚSS a poté jako předsedu. Brzy jsem poznal, že funkce předsedy ÚSS je funkce velmi náročná na zodpovědnost a komunikaci s druhými lidmi. Nebylo to pro Jiřího vždycky jednoduché. Když jsem byl ve funkci ústředního duchovního, snažil jsem se s Jiřím co nejlépe spolupracovat. Po nějaké době jsme zjistili, že si docela dobře rozumíme. Nebyla to ale náhoda, ale důsledek naší vzájemné důvěry. Pokud si lidé mezi sebou důvěřují, vše je mnohem snadnější. Bez důvěry je vše naopak mnohem obtížnější. Je to určitá zákonitost, která platí ve všech organizacích

a skupinách. Proto se nám s Jiřím dařilo naplňovat naše představy společně a ve shodě.

Jak už jsem se zmínil, funkce předsedy byla náročná. Jiří v tomto období prožíval všechny radosti i starosti spojené s touto funkcí. Ze začátku to bylo více radostí, později začaly přibývat spíše starosti. Bohužel starosti žádnému člověku na zdraví nepřidají. Měl jsem možnost pozorovat, jak se zdravotní stav Jiřího pomalinku zhoršuje. Proto ukončení funkce předsedy bylo pro něj z mého pohledu spíše vysvobozením.

V tomto období byl už Jiří členem plzeňské obce, kam přestoupil z Pražské obce unitářů. Byl pravidelným účastníkem našich Květinových

Jiří Gabriel s unitářskými přáteli a kolegy. Zleva Livie Dvořáková, Ashley Hills, Jarmila Plotěná, Luděk Pivoňka, ?, Ladislav Pivec, Jiří Gabriel. (Foto archiv NSČU.)

slavností a také společenských podvečerů. Naposledy osobně přijel do Plzně na společenský večer v roce 2017. Později jsme již osobně neselekávali, neboť Jiří se přestěhoval do Šumperku. Naše komunikace byla od té doby hlavně přes mobilní telefon. Proto jsem netušil, že zdravotní stav Jiřího se tak rychle zhoršoval. Věděl jsem, že má problémy s chozením, ale nevěděl jsem, že je to tak vážné. Na konci roku 2018 jsem Jiřímu volal a posílal SMS, ale odpovědi nepřicházely. Měl jsem pocit, že se Jiří uzavřel do sebe a raději nechtěl komunikovat. O to více mne šokovala zpráva, že Jiří zemřel 17. 10. 2018.

Nemohl jsem tomu uvěřit, neboť Jiřímu nebylo ani 74 let a to není v dnešní době nijak vysoký věk. V té chvíli jsem začal litovat, že Jiří nebydlel v Praze. Kdybych věděl, že jeho zdravotní stav je tak vážný, mohl bych udělat více. Některé věci však již napravit nemůžeme. Jiřího jsem poznal jako přátelského, hodného a kultivovaného člověka, kterých není v naší náboženské společnosti nadbytek. Těmito vlastnostmi byl dobrým příkladem i pro ostatní. Pro naši společnost dělal to nejlepší, co mohl, a proto by si v těchto dnech od nás všech zasloužil pře-

devším pochopení a úcty. Byl to dobrý přítel a budu na něj vždycky vzpomínat jen v dobrém. Věřím, že v novém světě, do kterého vstoupil, najde nyní více radostí než starostí. Přeji ti, milý Jiří, ať Boží pokoj a mír je stále s tebou.

Luděk Pivoňka

Jiří Gabriel s Ivou Fišerovou. (Foto 2005, archiv NSČU.)

Vydává:

Náboženská společnost českých unitářů, Karlova 186/8, 110 00 Praha 1, IČ: 00460524
Vychází 6x ročně.

Redakční rada:

Susan Goldberg, ThDr. Karolina Sofia Pavala, PhDr. Kristýna Ledererová Kolajová, PhDr. Radovan Lovčí,
MgA. Miloš Mášik, Ing. Pavel Sedlák

Redakce:

Kristýna Ledererová Kolajová, Jarmila Colombo

Garant hlavního tématu čísla:

Rev. Vlastimil Krejčí

Grafická úprava a sazba:

Pavel Bosák

Tisk:

ON tisk, s. r. o., Křesomyslova 384/17, 140 00 Praha 4

Kontakt:

kristyna-ledererova@unitaria.cz

Registrováno pod č. MK ČR E 20775.

ISSN 2339-1107

Za původnost a věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků náležejí autorům a jakékoli jejich další užívání musí být v souladu s autorským zákonem.

Obrázek na první straně obálky: Symbolika buddhistických amuletů © Shutterstock.com.

Obrázky na třetí straně obálky: Výukové soustředění Unitářské akademie, březen 2019, Litomyšl.
Foto KLK a Aleš Velich.

Obrázek na čtvrté straně obálky: Přestřihávání stuhy, obecně známý a srozumitelný rituál
© Shutterstock.com.

